

(XXV) 5.565

HID

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TARSADALMI FOLYÓIRAT
MEGJELENIK MINDEN HÓNAPBAN

Főszerkesztő: CSANÁDY GYÖRGY

Szerkesztik: Ajtay Miklós dr. (Páris), Asztalos Miklós dr. (Pécs), Féja Géza (Esztergom), Pásint Ödön, Simon Ernő, Szász Béla dr., Szokolay Béla (Budapest), Tamás Mihály (Beregszász), Tamási Áron (Kolozsvár)

TARTALOM: Delney Tamás: Új nemzedék. — Szentimrei Jenő: Reményik Sándor (arcképsorozat). — Szász Béla: A gracchusi földreform. **NOVELLÁK:** Tamás Mihály, Szokolay Béla. — **VERSEK:** Juhász Géza, Reményik Sándor, Gulyás Pál, Mécs László, Bányai Kornél, Erdélyi József, Vermes Gyula. — Kós Károly: Varjú nemzetség (Krónika, 8. közlemény). — **IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI., HAJÓS-UTCA 17.

II. évfolyam.

1. szám.

Budapest, 1928 január.

Ára 1.50 pengő.

T A R T A L O M:

DELNEY TAMÁS: Az új nemzedék	1
JUHÁSZ GÉZA: Kisértetek (vers)	2
SZENTIMREI JENŐ: Reményik Sándor (arcképsorozat, 6. közl.)	3
REMÉNYIK SANDOR: Jön (vers)	7
REMÉNYIK SANDOR: Torony (vers)	8
TAMÁS MIHALY: Háború (novella)	9
GULYÁS PÁL: Sülyed a világ (vers)	11
MÉCS LÁSZLÓ: Öreg fák (vers)	12
SZOKOLAY BÉLA: Marci növekedése (novella)	13
SZASZ BÉLA: A gracchusi földreform (tanulmány)	21
BÁNYAI KORNÉL: Omló kövek zenéje (vers)	26
TAMÁSI ÁRON: Haszontalan vértanu (Új magyar meseország)	27
VERNES GYULA: Mámorhoz (vers)	31
ERDÉLYI JÓZSEF: Favilla (vers)	32
KÓS KAROLY: Varjunemzetség (regényfolytatás)	33
Kritika. Irodalom és Művészet.	
SZASZ BÉLA: Dr. Asztalos Miklós könyve: Wesselényi	39
ifj. KÖNYVES TÓTH KALMAN: Győri I.: Pusztuló nemzedék	39
SZASZ BÉLA: gróf Széchenyi György cikke a „Magyar Kultúra“-ban	40
SZOKOLAY BÉLA: Két kiállítás	41
SZÉKELY MIKLÓS: dr. Siklóssy L.: Gyorskocsin Erdélyben	44
ifj. KÖNYVES TÓTH KALMAN: A fővárosi könyvtár múlt éve	45
FIALA FERENC: Filmek	46
KALDOR LÁSZLÓ: Kamara Színház mősora	47

Felelős szerkesztő és kiadó:

HAJDÚ DÉNES

Eddig a következő írók írásai jelentek meg a **HID**-ban:

Ajtay Miklós (Páris), Asztalos Miklós (Pécs), Áprily Lajos (Kolozsvár), Bartalis János (Alsókosály), Bányai Kornél (Esztergom), Benedek Elek (Kisbacon), Bodrogyó Zoltán (Bpest), Bosin Endre (Budapest), Darkó István (Kassa), Féja Géza (Esztergom), Fiala Ferenc (Budapest), Finta Zoltán (Temesvár), P. Gulácsy Irén (Nagyvárad), Gulyás Pál (Debrecen), Hosszu Zoltán (Budapest), Imre Sándor (Budapest), Illés Endre (Debrecen), Jakab Géza (Temesvár), Jancsó Benedek (Budapest), Juhász Gyula (Szeged), Kacsó Sándor (Brassó), Kibédi Sándor (Nagyszalonta), Makkai Sándor (Kolozsvár), Kodály Zoltán (Budapest), Kós Károly (Kolozsvár), Kosztolányi Dezső (Budapest), Kovács László (Kolozsvár), Mécs László (Nagykapus), Mihály László (Budapest), Molnár Endre (Budapest), Móricz Zsigmond (Budapest), Nyíró József (Kolozsvár), Oláh Gábor (Debrecen), Olosz Lajos (Kisjenő), Paál Árpád (Kolozsvár), Pásint Ödön (Budapest), Ravasz László (Budapest), Rác Pál (Ungvár), Reményik Sándor (Kolozsvár), Rongyi Mihály (Budapest), Rudnay Gyula (Budapest), Sebesi Samu (Kolozsvár), Simon Andor (Sajókaza), Sipos Domokos (Dicsőszentmárton), Szabó Lőrinc (Budapest), Szabó Mária (Érmihályfalva), Szentimrei Jenő (Kolozsvár), Székely Miklós (Budapest), Szokolay Béla (Pestszentlőrinc), Tamás Lajos (Pozsony), Tamási Áron (Kolozsvár), Tompa László (Székelyudvarhely), Vass László (Budapest), Várkonyi Nándor (Pécs), Zsindely Ferenc (Komárom).

HID

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
BUDAPEST, 1928. JANUÁR

II. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

A Z Ú J N E M Z E D É K

Delney Tamás

3430

A nemzedékek vitája, versengése, harca régi, mint a fejlődés. Természetes, mert a szónak akár biológiai jelentése szerint is az utód mindig magával hozza őseinek minden tulajdonságát. Szükségképen az utód a közvetlen elődnek szerzett sajátjaival is bír, s ezzel bizonyosan több van benne, mint elődjében. Ezért bizakodó a gyermek, s ezért mer öntudatlanul is vérmérsékletének nagyobb szabadságot adni az ifjú. A fejlődés szabálya szerint a régiebb gátlások vesztenek jelentőségükből, s ha újak jönnek is helyükbe, számuk nem szükségkép szaporodik: sokszor ellentétesek lévén, egymás erejét csökkentik. Ilyen, s ezeken túl a környezet hatása, s ez épen nem utolsó sorban, alakítják ki az individuumot. Valahogy tehát úgy kell lennie, hogy nem a próféták teremtik az időket, hanem fordítva: a nemzedék idejét kialakító, tehát karakterizáló történések megtermik a típust, s a legtipikusabb ezekből a század vezető embere, irányító egyénisége. Ez a pár szó pedig csak azért, hogy egyszer és mindenkorra észre kell már venni: a magyar erdő hiába zörgő, mégis korhadó rengetegében igen is feszül, nő, sudárba izmosodik — az új nemzedék.

Az érthetetlen, fegyelmezhetetlen új nemzedék. Hogy van: természetes, ellene küzdeni: természetellenes.

S ha nem lehet figyelmen kívül hagyni a környezetet, mely kialakította, úgy érthető, hogy a rendkívül nagyerejű, évszázadokban is csak ritkán jelentkező, nagy átformáló erejű körülmények ugrásszerű, kirobbanó, s nem folyamatos lassúságban termik ki magukat benne.

*

A latin kultúra végén, s a germán kultúra hajnalán zajlik mindez. Az esztétikai szempontok uralmát döngeti a hasznos, a szép képek helyett a hasznos képek jönnek s a parfümök levegőjét olajbűz, s benzín-égéstermék szaga rontja. A francia divat romján a célszerű angol öltözködés lesz általánossá, s dekadens versek helyett mozi-dráma lüktetésű, pergő, csattanó motorbogású rímek tetszenek. Az élet stilusa merőben változik. Amerika kikezdi Európát ott, ahol a legkevésbé várta: az egyéniségben. Wilde csipke zseb-kendője s Nietzsche sörénye már nevetségesek, s a nemzetköziség bódulata helyet ad a sokkal természetesebb fajta érzéseknek.

És itt jön az ütközet az — öregekkel. Más stilusban, roppant hibák láttán az új nemzedék hiszi, hogy náluk többet, jobbat tud. Értékelő módszerüket elégtelennek tartja, s a jó gépek, kitünő motorok, nagyszerű izmok évtizedében: jobb gazdasági viszonyokat, jobb irodalmat, jobb politikát, jobb életet akar. Nem bízik naiv hitekben, s az irredenta verset is csak akkor hallgatja szívesen, ha jó is az a vers. Apái sírjánál nagyon megindul, de

ősei kopjafájával is verekedni tud, ha a tudatlanság nagy korrupciója ellen kell megindulnia. Szavai nem igen lesznek újak, s mégis fél a régiektől, mert eszmei jelentőségük anyagi tartalmáról egészen mást tud. Nem kell neki a konzervativizmus, ha bürokratikus ferencjósokát visel. De minden sejtjében benne érzi a „forradalmár“ Adyt, mert a maga szeméi egészen úgy látják a szörnyű magyar átkot.

Az új nemzedék életkorát meghatározni nem lehet: mindenesetre születése óta több év telt el, mint ahogy általában ellenfelei szeretnék. Sorában vannak korra öregek is, valóságos fehérhajú öregek. Közéjük tartozik mindenki, aki chromozomáiban viseli minden kuruc magyar ősét, de szelleme — hiába erre nincsen jobb szó —: modern.

A modern embert főként fokozottabb idegége teszi. A tudományos módszerek fejlődése, az indukció sok nagyszerű alkotása, a technika s az orvostudomány utolsó századának gigászi lépése meggyőzte az abban részt nem vevőt is a módszerek helyességéről. S káprázat nélkül az eredményt csak akkor érti, ha követi gondolkodását. A megmagyarázhatatlan csodák befejezett ténye helyét a mikroszkóp indukciója foglalja el. A gondolkozás tehát részletezővé, oknyomozóvá, analitikusabbá válik. A modern embernek tehát sokkal több a tapasztalata: anyagok s élő testek kevés képzete helyett atomok és sejtek számtalanságát különbözteti meg. Ugyanarra a dologra a régi embertípussal szemben az asszociációk sokaságával felel, s a könnyű belenyugvások „nonpossum“-ja egyre szűkebb térre szorul. Az egész világ makroszkepilekusan is iszonyú tömegét ezerszeresen nagyítva látja, s mivel szédülete nagyobb nem lehet, — az később éri el. Sokkal több inzultus érheti, de nagy reakciót kevesebb válthat ki belőle, épen sokkal bővebb ismerete miatt. Komplikáltabb lény tehát, s így sokkal több szépet álmodik, — de teljes megindulása ritkább és sokkal-sokkal határozottabb. Ha egyszer megindul, sokkal nagyobb meggyőződéssel teheti, mert igazáról alaposabban meggyőződhetett.

*

Ennek az új nemzedéknek megindulását várja a világ.

KISÉRTETEK

*A szomorúság mint fáradt előrs
lopózik tudatomba:
ott vánszorog a Karszt ágyúgolyó-tört
zökkenőin, halomba
dőlt, foltos hullák közt, kiket sötét gáz
merevített meg orvul —
s míg egy peremről Adriára méléz,
egén gránát csikordul.*

*Emlékeim orosz agyag-mezőkön
cuppognak híg csatakban —
ó, szem! — újból és újból előjön
átalkodott csapatban
gyehenna hóhér-népe, a halott-kar,
a Sátán hadirendje.
Asszonyom! Rejts, óvj, fonj át hűs karoddal
s add gyermekünk ölembe.*

Debrecen.

Juhász Géza.

ERDÉLY IRÓI:

REMÉNYIK SÁNDOR

(Arcképsorozat) — Szentimrei Jenő

1890-ben született Kolozsvárott. Itt járt gimnáziumot, itt hallgatott jogot. Első versei 1916—17-ben Budapesten az Uj Időkben és A Hétben jelentek meg. Azóta „csak“ költő. Szűkebb körben már a forradalom előtt feltűnik Erdélyben is, de egész jelentőségében csak 1918 után bontakozik ki költőmivolta, amikor úgy érzi, hogy ő az Erdélyben maradt magyarság vigasztalására, megtartására rendelt lelki kenyér. Ezidőben kelt versei nagy hatással voltak az egész magyar nyelvterületre s ezek szerzik meg számára a Petőfi és Kisfaludy társaságok tagságát. 1920 végén átveszi az újjáalakult Pásztortűz szerkesztését. A konzervatív, a hagyományokat mereven őrző történelmi és egyházi felfogásnak képviselője és védelmezője ezen poszton. Ebben a táborban a tiszta, minden mellétekintetektől ment, *ideális* elfogultságot ő testesíti meg. Harcos és könyörtelen ítéletű. De gyöngye fizikuma rövidesen elvonulásra kényszeríti s ha pár évig hiányzott is az erdélyi fórum hangzavarából messzeható csengésű hangja, Reményiknek, a költőnek jót tett az elvonulás lélekvizsgáló csöndje. Elmélyült és életlátása feltisztult egy új eszményig: meglátta az örökkévalóságnak a napi kis harcok, múló felhőfodrok felett cikázó hófehér szárnyait a művészetben. Elfogultságai feloldódtak az örök harmoniák keresésében. Ezért két Reményikkel kelt számolni a portrétistának. Az első, a fiatalabb Reményik arcát a *Fagyöngyök, Csak így...*, *Vadvizek zugása* és az *Atlantisz harangoz* című verskötetei tükrözik, kéziratban ismert két versfüzetén kívül. A második, a nemes borrá érett Reményik Sándor *A műhelyből, Egy eszme indul* és *Két fény között* című kötetekből ismerhető fel s nem utolsó sorban a Makkai Sándor könyve védelmében írott nagyobb cikkéből, mely a Pesti Napló-ban látott napvilágot.

I.

Régóta vitatkozom Reményik Sándorral. Idestova tíz esztendeje. Nem sűrűek ezek az összecsapások s hovatovább mind kihagyóbbak lesznek. Ma már talán nincs is vitatható véleménykülönbség közöttünk. De mikor a régi Reményik arcához keresem a jellemző vonásokat, mégis, újra vitával kell kezdenem. Ime egy töredék a már vallomásig elmerészkedő egyik verséből:

*A dalaimat aki látta,
Soha ne lásson engemet.
Ki szállt velem a magasságba,
Ne fogja meg a kezemet.
Ki mérhetetlen messze tőlem
Forgatja könyvem lapjait,
Ne lásson lakom rejtekébe,
Ne kérdezze: hogy élek itt!*

*Kinek valóját összeráztam,
Mint szélvész megremegtetőn,
Ne tudja: gyöngye vagyok, gyáva,
S akarni, élni nincs erőm.*

Miért ne tudja, Reményik Sándor? Mi rejtegetnivalója van a költőnek, a lírai költőnek? Hát politikus a költő, akinek csak feszülő díszmagyarban, csak élesre vasalt szalonruhában lehet megjelenni a választói előtt? Hát színész a költő, akinek sápadt arca okvetlenül egy kis sminket igényel, különben nem bírná el a túléles rivaldafényt? Vagy diplomata, akinek finom mosolya mögött tömeggyilkosságok terveinek éles kései villognak? És ha akár ez, akár amaz, akkor... akkor mi benne a költő? Az a néhány egymáshoz fércelt rím? Az a pár felelőtlenül felhajtott ötlettrakéta? A behizelgő melódia, mely ördögi táncba, mámorokba szédít *másokat*, míg ő maga csak a végén jelentkezik hajlongva a muzsika után a — tányérral?

E kérdés-zuhatagra már felelt a későbbi, a kételkedő, a két fény között tétova kétségbeeséssel, feketén álló, a költészet eszmei magasságaiba emelkedett Reményik Sándor. Inkább magamtól kérdezem: ki volt akkor a másik? Szándékos, vagy öntudatlan lant- *mellé*-markolás volt-e a régi Reményik vitán felül állóan nagyhatású dalolása, vagy — mint a többiek annyian csinálják — olcsó hatáskeresés?

Főlösen tiszteletlenül érzem a Reményik Sándor nevével kapcsolatban olcsó hatáskeresésről beszélni. Mégis le kellett írnom ezt a két csúnya szót a karaktervonalás élesebb megvilágítása kedvéért. Reményik Sándornak az volt a *hite*, az ő gyenge, gyáva, életakaratra törekény magánemberi mivoltának az volt a törhetetlen meggyőződése, hogy *ő egy történelmi szerep megjátszására küldetett el az erdélyi hegyek közé*. Ez a hit acélozta remegő, ilyen nagy sportra bizony nem edzett fizikumát a publikum előtt szálegyenes fenyővé. Ő akart, az életben, a politikában, a nagy sorsok sodrában járatlan, úgyszólván gyermekifjú, aki a szülei ház négy fala közül alig mozdult ki az emberek közé, ő akart vászonsajkán nekivágni a bömbölő történelmi orkán vad hullámvérésének és dadogta és harsogta és üvöltötte: így kell csinálni embe- nek, mint én! Utánam a vászonsajkákkal!

Mint nősírást az égiháború.

Majd jönni fog, ha jönni kell, a Nagyszerű Halál.

Úgy-e? Régi nagyok, örök példaként ragyogó régi nagyon-nagyok lépéseinek zaja hallik ki e Reményik-gesztus mögül. Különösen a huszonöt éves Petőfi, az „ott essem el én, a harc mezején“ dübörgő, önfeledt lázrohama, ő van itt csaknem maradéktalanul jelen. Az a Petőfi, akinek a torkán egy korty bor le nem futott soha, de már tizenhét éves korában „A borozó“-val debütál az Athenaeumban és azután is egyremásra ontja a bordalokat.

A két kor hangulata is olyan *hasonló*. Mint a hasonló háromszögek esetében. Hasonló, de *nem egybevágó*.

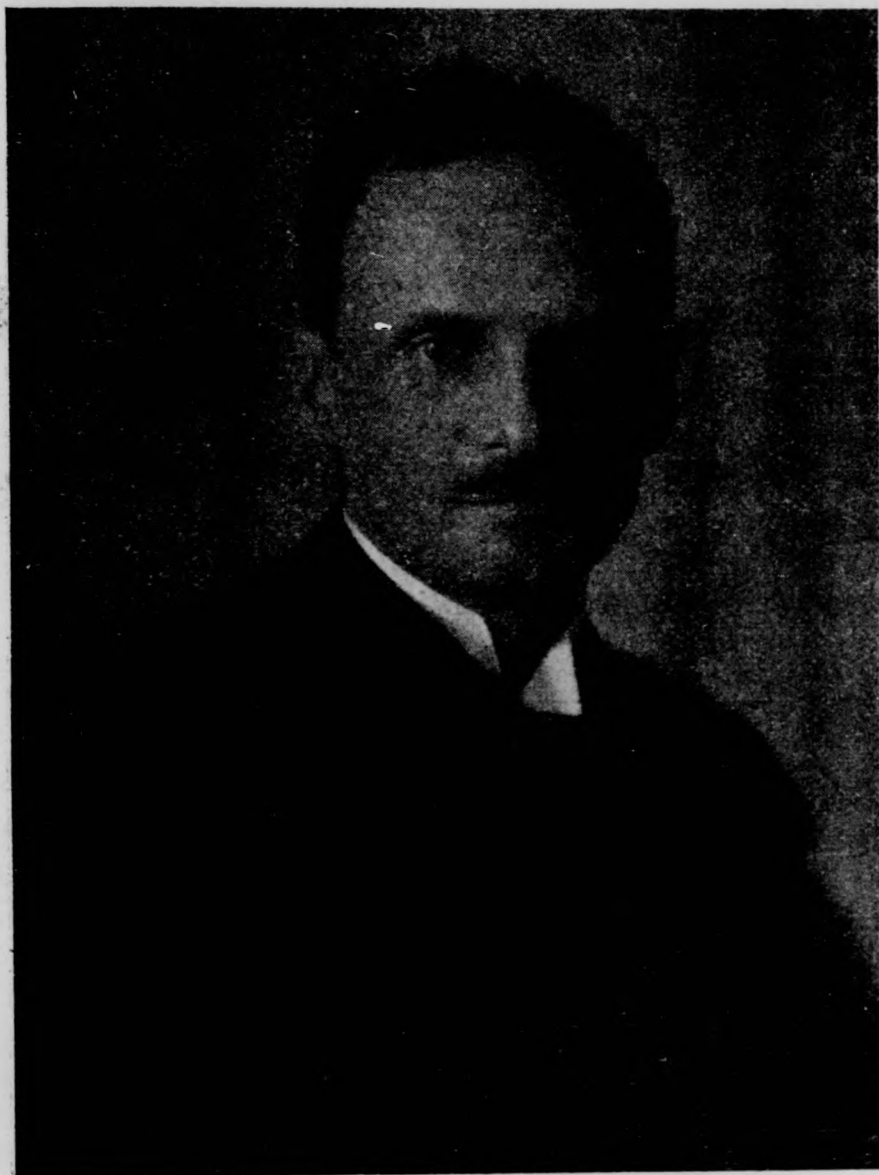
Itt csinált a költő emtatikus hevétől elragadtatott Reményik gazda nélkül számítást.

Vagy vajjon — számítok-e egyáltalán?

Azt hiszem, nem. Inkább rá számítottak, ő csak engedte, hogy politikai hangulathullámok tovasodorják. Hiszen olyan nehéz ellentá- lani az ilyen felületi természetű, de annál hevesebben lobogó hatások- nak. Ki ne emlékezne Ernst Lissauerre, aki az 1914-ben felforrt „Gott

strafe England“-os világban megírta a tajtékzó „Gyűlölet dalá“-t? Ez a derék, hízásra hajló, szelid német filiszter, akinek lelke legmélyén egy szemernyi gyűlölet sem verhetett tanyát, már 1916-ban pirulások között ismerte be, hogy neki bizony semmi gyűlölnivalója nem volt az angolokon és röstelte, hogy a háborús sajtó hangos — és jólfizetett — gyűlöletharsonázásai őt is annyira ellentétbe tudták hozni legőszintébb önmagával.

S a Petőfi-példa?

Reményik Sándor

Ezért mondtam az imént, hogy a két korszak között csak hasonlóságról lehet szó, de a helyzetek, melyek akkor Petőfit s tíz év előtt Reményik Sándort megszólaltatták, világért sem egybevágók. Petőfi forradalmat csinált, előzménye volt tehát egy nagy átalakulásnak. Az ő ilyen irányú költészetét nem a helyzet szülte, de éppen megfordítva, költészete kényszerítette ki új helyzeteket. A Reményiké pedig egy átalakulások után előállott helyzet *gyermeké*. Maga megénekli, hogy neki a *gát* szerepét osztotta ki a sors.

Tagadhatatlanul szépek, megrázók, a keserű pohár tartalmát fenékgig felkavarók a politikai tendenciájú Reményik-versek is. Határuk a széles rétegekben és honorálásuk a hivatalos irodalom részéről nem is maradt el. De maga Reményik, helyesebben: Reményikben a vérbeli poéta, megérezte, hogy itt ellentmondás van. Hogy ez a beállí-

tottság, ez a szerep, súlyos ballaszt a költő szárnyain, barátcella, melyben a lélek önnönmagát zárja be a saját szépségeinek eruptív elővillanásai elől. A költő rendeltetése nem azonos az epizodista színészével. A költő vezető szerepre hivatott népe szellemének történetében, élnie és hatnia kell a későbbi felvonásokban is, ha valóban *költője* és nem kisiparosa ennek a mesterségnek. A költő pályafutásának nem lehet végcélja húsz sor, vagy esetleg egy oldal az irodalomtanárok kezén történetézsugorított eleven életből. Forrásnak kell maradnia, melynek vizéhez a vándor bármikor elzarándokolhat, ha eltikkadt ajakát megüdíteni kívánná. Nem elég *tetszeni*, nem elég népszerűnek lenni, nem elég a pillanatot konjunkturáját kihasználó nagy példányszám. Itt nagyobb tétékbe megy a játék: vérbe, életbe, egy egész örökkévalóságba.

Hiszem — jól hiszem-e? — hogy ezek a meggondolások nemcsak foglalkoztatták, de kegyetlenül meg is gyötörték az első Reményik Sándort, míg ráléphetett a második Reményik útjára. Az elzárkózásból a kitárulásig nehéz harcokat kell megvívni, a papnak a szószerk magasából alászállani és együtt gyónni hangosan, kórusban a többi esendővel: ember vagyok én is, talán bűnösebb, mint ti, talán gyarlóbb, mint ti, akinek testén nem maszk és jelmez, de égető Nessus-ing az elhivatás. Ó szánjatok és szeressetek — *ezért*. E belső harc nyomai ott vannak a versekben, tagadni sem lehet létezésüket. Mikor, mint a ma Názáretbeli, ostorral csap a hiénák közé, akik a költő magánéletét kutatják s rájuk rivall:

*Hiénák, kik a király titkait
Nem tisztelve — s a szemfedő szemérmét —
Kiássátok, amit a sírba vitt!
Ó hiénák, akiknek vágya éhes
Vetni új, olcsó prédát a tömegnek —
Mi közöttök a költő életéhez?*

— nem a maga élettitkait félti, nem a maga szenvedő-szemérmének követel itt tiszteletet?

Szemérem! Ez a Reményik szava! S tegyük hozzá: férfiszemérem. Ez költészetének egyik legfinomabb, legtisztább csengésű erénye és — tragikus gátlása egyben. Ettől nem tud kibomlani a mimózálélek és marad mindvégig bimbónak, csodavirágnak, mely a nyárnak, a Napnak sem meri, *nem akarja* kitárni a szirmok teljes pompáját. Bimbónak is kaméliabimbó, fehér kamélia, olyan szép, hogy az embernek megesik a szíve rajta: Mért hogy ennek a gyönyörű virágnak — illata nincs.

II.

És most jön a második Reményik, aki tépni kezdi magából a valóságokat. Aki szét akarja szakítani a bűvös hálót. Akit megrohantak a kétségek. Akinek minden újabb verse újabb megjajdulás: — *vajon?* Itt őszinte. Néha olyan kegyetlenül vág önmagába, mintha laboratóriumi állatkán végezne élveboncolást. Ezek a legszebb Reményik-versek. Gyöngyök, melyeket kínlódva izzadt ki magából a kagyló. „Az Ő fején is ott a korona.“

*Azt akarod, hogy kilépjek magamból,
Hát jól van, most kilépek.
Vallom veled, hogy nem hiába élek.
Vallom, hogy irgalom a kegyetlenség
És áldás az átok,*

*Kell, hogy a termő magot földbe vessék,
És néha vérrel és szennyel befessék
A rejtett Cél felé futó világot.*

Ez a hitvalló egyenes kiállítás, a meggyőződésnek ez a gránitobeliskibe jajgatása: ez az új Reményik Sándor. Ezt a meggyőződést már nem téphetik, nem formálhatják, nem változtathatják a kétségek. Ez a fájdalom és tusák fehérízzésán edzett, sziklává hült acéllá válik már, melynek halmazállapotán nem változtat, csak a megsemmisülés. Vagy talán az sem.

Talán az utolsó individualista költők egyike, akiben klasszikus formákba kövül Adyék forró romanticizmusa. Mindenesetre egyike a legszebb, a legfajtisztább példányoknak. S mint jelenség-egész: maradandó emléke a korszaknak, melyben Erdély levállott az anyaország testéről.

J Ö N

*Magányos út, november, éjszaka,
Koromsötét.
Valaki jön mögöttem,
Súlyosan jön:
Hallom léptei döngő ütemét.
Eremben lassan hűlni kezd a vér, —
De nem sietek, már nem sietek,
Tudom, hogy úgyis mindjárt utólér.*

*Lehajtom a fejem,
Ez már nem félelem,
Ez már az Amen halk mozdulata:
Az irgalmatlan léptű idegen
Hadd jöjjön hát. —
Oltson el minden kis-ablaknyi fényt,
Csalóka fényt, —
Tegye teljessé ezt az éjszakát.*

*Jön.
Nagy, mértföldnyelő léptekkel halad,
Most, itt, itt lesz a nagy találkozás,
Ahol megálltam,
E haldokló lámpavilág alatt.*

*Most! — Elment.
Elment, és szóba sem állott velem,
Csak megnézett a kalapja alól,
Akár az élet és a szerelem.*

Kolozsvár.

Reményik Sándor.

TORONY

*Tegnap este az erkélyablakon
 Át néztem: bekülönös a torony.*

*Szent Mihály templomának a tornya
 Olyan csodás volt, olyan új-forma.*

*És mégse láttam még ily ismerősnek,
 Ily közelinek, ilyen mese-hősnek.*

*Sohase láttam így keretbe vágva,
 A városból, a világból kivágva.
 Ily nyugalmasan szépen egyedül,
 Mindenén túl és mindenén felül.*

*Sötét vállát a holdfény meg nem ülte,
 Szánkázott rajta, lebegett körülte.*

*Ő nőtt, csak nőtt a derengésen által,
 Húzta, húzta a lelkemet magával.*

*S ahogy nőttem, úgy keményedtem én,
 Szédült a hold lelkem orom-kövén.*

*Köcsipkéimnek komor erdejében
 Elaludtak a vágy-galambok mélyen.*

*És a fájdalom vércsevisongása:
 Csak egy-egy csúcsív égbenyilalása.*

*S az egész bűvös, zord-erejű látás:
 Egy kövé harsant diadalkiáltás.*

*Végül ott álltam én, keretbe vágva,
 A városból, a világból kivágva.*

*Nyugalmasan, gyönyörűn, egyedül,
 Mindenén túl és mindenén felül.*

*Amíg újra emberré nem omoltam, —
 A tornyot nézve, én is torony voltam.*

Kolozsvár.

Reményik Sándor.

H Á B O R U

Tamás Mihály

Az egyik, aki már antimilitarista volt, mielőtt még szenvedett volna, így kezdte beszédét:

— Fent Galiciában, valahol Halics körül húzódott az állásunk. Cudar vidék, nem hegy és mégse domb, csupa erdő, szántó, rét, falu, olyan sűrűn egymás mellett, mint tán sehol a világon. Mögöttünk lent az aljban egy kis lengyel falu, Delejev, reggelenként az asszony nép kihajtotta a libát, megétette a malacokat, mintha süketek és vakok lettek volna a körülöttünk hullámzó irtózattal szemben. Egyszer, amikor hátrakerültem valami kisbajjal, egy udvaron üldögéltem és elnéztem, hogy az asszony felindulás nélkül vette tudomásul, hogy egy libával kevesebbje lett az éjszaka. Valami kósza golyó megütötte. Kihúzta a dögöt a ketrecből, komótosan leült a tornácra, megtépte tollát és még óvatosan el is pakkolta egy ócska párnahajba. Puha vánkosnak, az urának tán. Istenem — gondoltam — mikor fog a férfinép puha párnán aludni megint.

Szürküllött már az ég, hűvös augusztusvégi este jött éppen ránk-fele, amikor hivattak.

Négy emberrel kimegy Tumirc alá, megtudja, hol ásták be magukat . . . itt, a falu szélén . . .

Az őrnagy térképet vett elő, azon mutogatta a helyet, ahová mennem kell. Tumirc szemben volt velünk, vagy ezer lépésre tőlünk, olyan satnya falu, mint a többi arrafelé.

— Hét órakor indul — szólta az őrnagy — elmehet.

A szakaszomban egyszerre vége lett a jókedvnek, amikor megmondtam nekik, hogy négy ember jön velem. Valahogy úgy voltak velem, hogy amíg nem tudták, kit választok, mind irtózatos tisztán érezte, hogy őrá gondolok. Ezek a szenvedő szép emberszemek! . . . Feszesen állottak előttem, ahogy végigfutott a nézése rajtuk, mind a szemembe meredt a szemével és ha egynél egy pillanatra megállapodtam, a nézése mindgyárt a földre hullott.

Nem tudtam válaszolni. Sorsok, végzetek, életek mutatója volt abban az időben egy felemelt ujj, mely egy testre mutat, egy kapásból kiejtett név, melyre egy test rándult előre.

— Tumircba megyünk, ki jön velem?

Jobb szélén egy hosszú lengyel állott, idegen ezredből vetődött hozzánk. Kilépett a sorból, szinte kiugrott.

— Megyek!

— Jól van. Tovább.

Tudtam, hogy a káplárom be akar zupálni, de nincs még kitüntetése. Ránéztem. Mintha dróton rántották volna, előrelépett.

— Én is!

— Jól van. Tovább . . .

Nincs tovább. Halálos csöndben, dermedt-meredten feszültek a testek. Jószántából senki sem jelentkezett. Vártam, aztán a káplárnak szóltam.

— Válasszon ki két embert és hét órakor jelentkezzen nálam.

Hiába: az ember gyáva: a káplárra toltam a kijelölés rettenetes súlyát.

A tábori őrsig még vígan ment a dolog, a káplár valami nótát dudorászott, egy gyerekember jött velünk, beregi magyar, az meg a

evibakot rágta, azután megállt és hosszú kortyokban itta ki a kulacsból a vocsora-feketét. A harmadik, idősebb fajta, hátul bandukolt, asztalosmester volt odahaza, a puskát is mindig úgy fogta, mintha gyalu lett volna. A lengyelt — most már tudom: Szaniszlónak hívták — alig tudtam visszatartani, annyira sietett volna, mindig rá kellett szólnom, hogy maradjon hátra, mögöttem. Nyurga, száraz ember volt, hosszú, nyúlt ábrázatú a többiek közt eltanult már valamit a magyar nyelvből. Nem volt fiatal már, de öreg se volt, az emberek külső formáját szinte egyformává tette odakint a szenvedés, nem lehetett könnyen kitalálni, hogy ki mennyi.

A káplár mellém huzódott.

— Ez a marha tán a vesztét érzi, hogy úgy szalad. — Azután elkapta a Szaniszló blúzáát hátulról: — Ne siess, úgyis odaérsz, ha lassan mégy is . . .

A lengyel dűnnyögött valamit, nem értettük meg. A tábori őrsegén túl már óvatosan mentünk, földön fekvé csúsztunk előre, az emberek kezükbe vették a fegyvert, úgy húzták maguk mellett. Lankás oldalon haladtunk felfelé, csillagos-szép volt az este, túl a dombon kezdődött a falu, Tumirc. Néha egy-egy rakéta repült fel, olyankor elnyúltunk a fűbe, mint a fáradt eb. A lengyel mellém csúszott, suttogó volt a szava, a szemében az izgalom láza égett.

— Menjünk arrább . . . ott egy árok . . . ott jobb . . . ott nem látni minket.

Elbámultam.

— Honnét tudja, hogy ott árok van?

A lengyel arcára fanyar mosolygás rándult, az éjszakában is láttam, hogy megvillant a fogsora.

— Tudom, én ösmerem itt mindent . . . én ott lakni . . . ott ni, Tumircba . . .

Mutató ujja előre meredt, félválla felemelkedett, úgy nézett a dombtetőn túlra, a falu felé.

Azt szerettem volna mondani neki, hogy menjen vissza jóember, menjen, minek a meglevőhöz dupla szenvedés magának? De a hosszú Szaniszló akkor már oldalt csúszott, az árok felé és intett nekünk is, hogy kövessük. Most már ő vezetett minket, fűgén csúszott előre a keskeny árokban, gyorsan, hogy nem győztük követni, mintha kezével valami titokzatos kötél végét fogná, amelyet ott fent, Tumircban göngyölítenek csomóba.

A falu már előttünk sötétlett, de a falu előtt még az oroszok állása huzódott. Megálltunk és hasonfekve hallgatóztunk.

Az oroszok vígan voltak, a nevetésük hozzánk is eljutott. Énekeltek és a nótaszámba néhe-néha belenyilallott valami elszánt asszony nép csiklandó vihancolása. A káplár mellém csúszott.

— Asszonyuk van a bűdösöknek, hallja kadét úr, hogy sikongat?

Nyugalmas-szép volt különben az este, csöndes harctéri éj, amikor csak néha-néha puffan egy-egy fegyver és néha villan egy-egy rakéta, ami mind együtt még érzehetőbbé teszi a csendet.

Figyelni kezdtünk. Bent, hátul, a falu tulsó végén lárma kélt, kacagás, utána asszony nép sikoltozása. Először csak egyfelől, azután egyszerre több irányból is. Így jött: röhögés, kiabálás, sikoltás, utána nemsokára a felhagyott asszonyi ellenállás pihegő csöndje.

A káplár megint megszólalt.

— Menjünk vissza, kadét úr, mer' itt még kedvet kap az ember.

Hirtelen Szaniszlóra néztem: gyorsan kezdett előre mászni, holott én nem parancsoltam ezt neki. Megiöktem a káplárt:

— Nézze csak!

Tompa hangon szólt utána a káplár:

— Hová mégy?

Szaniszló nem állt meg, hanem még görnyedtre állt fel és jobban kezdte szedni a lábát. Tompa, fojtott Halt! hallatszott, utána egy lövés dördült és Szaniszló felbukott. A káplár lőtte le. Azután, hogy a káplár hozzá rohant, a vállára kapta és rohant vissza vele és hogy mi is visszarohtunk, mert az oroszok észrevettek és poklok golyóit zúdították ránk: mindez egy pillanat alatt történt.

Bent az árokban tette le a káplár Szaniszlót. Csak súrolta a golyó a fejét, inkább csak elbódult. Amikor mellé értem, már magához jött, de még feküdt a földön. Melléje térdeltem.

— Mi volt ez, Szaniszló?

Rám fordította a szemét, hűséges, megtört két emberszem, olyan volt, mint a panaszos kisgyermeké. Nem szólt mingyárt.

— Megismertem . . . enyém asszony . . . az ő hangja volt . . . jól meghallottam.

Másnap reggel kihallgatásra jelentkeztem az ezredesnél.

— Hiába, dezertálni akart, itt nincs pardon . . .

— De ezredes úr . . . a felesége hangját hallotta . . .

Az ezredes, aki tulajdonképen jó ember volt és néha még verset is írt — igaz: csapnivalókat — ridegen szálasodott elém.

— Kadét úr, itt nincs család, nincs feleség, itt ellenség van, Mannlicher és . . . és . . . halál! . . . Abtreten!

Délután kettőkor halt meg Szaniszló. Az én szakaszomból vezényeltek ki hat embert. A tüzet én vezényeltem, ez az ezredes extra kívánsága volt. A káplár a sortűz után elájult.

Mert a káplár is a hat ember között volt. Ez meg az én extra kívánságom volt.

Beregszász.

SÜLYED A VILÁG

*Alkony van, testem borzong a homálytól
mely lassan permetez a szélben.*

*Rózsásak és lilák a fellegek
s a hold ezüst sarlója mozdulatlan
már ismét ott lebeg
az égbolt szürkülő vizében.*

*A földön óriási rózsaszínű
árnyékok inganak,
mint óriási rózsaszínű lepkék.
Aztán csöndesen sülyed a világ,
sülyednek az akácok
és sülyednek az illatos füvecskék.*

Debrecen.

Gulyás Pál.

Ö R E G F Á K

*Az Ősz, a szőrös szívű végrehajtó,
beszedte már a bús adót a Földtől:
rezgő nyárfákról ezüst pénzt szedett,
fehér nyírfákról arany pénzt szedett,
nagyságos tallért napraforgó-szárról,
a szőlődombon színes szőlőgyöngyöt.
A pezsgő mustból áldomást ivott,
duhaj máglyát rakott a krumpliszárból,
aztán leült egy kertben a sövényre.*

*Öreg házaspár reszketeg kezekkel
fűrészelte a vénhedt körtefát.
A fa kidőlt. A többi fák felsírtak,
mint emberek, ha egyikük kidőlt.
Halálos csend lett, csak egy szomszédkertben
harkály kopácsolt, odut vájt a fába,
mint lelkünkbe a csákány-csőrű gondok.
A két öreg leült a fára mélán,
a veritékük hullt és hullt a könnyük.
A férfi szólt: apám ültette még
szegényt ép akkor, mikor egybekeltünk.
Jól szolgált. Volt virágja és gyümölcse,
de napról-napra múlt mint az ember
és véle mult virágja és gyümölcse.
Az asszony szólt: olyan mint mink vagyunk,
nézd mennyi odva, görcse, forradása,
ép olyan, mint az öreg ember lelke,
mit szúk és búk és harkály-csőrű gondok
odvasra vájtak s bagoly kuvikol
az odvakból az úton elmenőre.
Ne sírj öreg, fájánál még melegsünk
e télen, aztán elmegyünk utána.*

*Az Ősz kacagni kezdett mint a vércse,
aztán elindult, varjúraj kísérte,
a szomszéd kertben harkály kopogott,
mint lelkünkön a csákány-csőrű gondok.*

M A R C I N Ö V E K E D É S E

Szokolay Béla

A néptelen uccán egy elkésett süldő malac kocogott végig. Rövid, fel-felesattanó röffenésekben hullatta világgá búbánata csuklását, míg valahol egy ismerős kapun át hazacsendesedett. Az est, mintha csak éppen erre várt volna, öreg, barna subája alá kapta a falut és egymásután gyujtogatta fel a csillagokat.

A nagyuccán végig egyre sűrűsödő hangok döfködték a sötétséget. A korcsma előtt lassanként összegyűltek a népek. Nevetgélésük s egy-egy hangos kedvükfakadása színes ereket szalasztott az estbe.

Vitéz Marci ott állt a padon gubbasztók előtt, pálcikával vergette a csizmaszárát, szemére húzott kis kalapja alól kurta mondatok között nevetett a fiatalsága.

— No most már elmenyek — mondta aztán.

— Merre, te?

— Erre felfelé.

— Hm, hm.

Marci ránézett, aztán nevette:

— Meghúltél, testvér, minek hálsz mezitláb?

— Tisztára azér, hogy a murok hegyes legyen s hogy a püspök hasán a szent pirosság teljesedjen . . .

Nevettek.

— Téged se fektetnek a végin feketére, meglásd. No adjon Isten.

A másik még utána szólt:

— Rajtad, félős, a se segít. A Maris apja után két nagy ló s négy bivaly húzza a külön gögöt — tudod-é?

Marci megállott s csak úgy odalökte:

— A semmi. Elöttem cifrább dolog jár. Bízd ide.

A kalapja karimája felé bökött s megfordult. Fiatalon ment, a harisnya fölött gondos ráncbaszedett ingcsücske fehérén visszavilágított.

A Sükösd Gábor háza előtt lassított s vagy négy lépést lábujjhegyen tett, hogy a deszkapalánk fölött belásson az életre. A pitvarból lámpavilág aranylott. Továbbment. A kiskapuban valaki állott. Odaért, köszönt.

— Jóestét, Maris.

— Adjon Isten, Márton bá, mi jót hoz ked?

— Csak magamat, lelkem.

— No, az éppen elég . . .

— A bizony, ládd-e olyan édes, hogy a tordai mézeskalács s a brassai bambuc együtt se olyan.

— S hát a medvecukor?

Nevettek.

- Hát gondoltam, legalább én dicsérjem . . .
- Be jó kedve van kednek?
- Bíz én csak azért az egyér szomorkodom, hogy te Maris furt bá-zol engem. Sze nem vagyunk mi úgy.
- Hát nem. — S a kertért nem szomorkodik?
- A legény nagyot nyelt.
- Hallottam eladá?
- El.
- El? S aztán most mi lesz?
- Állatot veszek s fuvarozok.
- Aztán jó lesz az?
- Hát hogy jó-e? Nézd Maris, a kert csak ott fekszik, künn van, nem igen hoz. A lovak meg, igaz gonddal járnak, de legalább lát valamit belőlük az ember.
- S merre szándékozik véllék ked?
- Hát itt a vasútépítésnél, aztán fel Szovátára s meglássuk merre.
- Ahogy gondolja.
- A legény csak a törődés, a gondosság melegét érezte. Ő is oda-dőlt a kapufélfa másik oldalának s a leány világitó arca felé súgta:
- Meglesz, Maris. Ha a fennvaló Úristen megsegít, meg lesz tavaszra, vagy őszire. Még a kertet is visszaveszem, ha akarod s a házat is megújítjuk. Úgy lesz, ha mondom.
- A leány a földre hintette mosolygását.
- Gondoltam, vásár után beszélek apáddal is . . .
- Jaj azt még ne. Várjon ked. Sze így jó s ha beszél véllé, tán még rosszabb lesz.
- Ugyan úgy-e? Aztán miér?
- Csak, tudja ked.
- No meglássuk.

*

Másnap reggel Marci a bodoki úton hazafelé tartott. Fent lépegetett a marton, de mikor az öreg Sükösd Gábort az úton lefelé eregelni látta, leszökött a martról s hogy utólérte, ráköszönt:

- Szerencsés jóreggelt kívánok, Gábor bá.
- Az öreg csak a szemesarkából vágott rá s úgy mordult jóreggelt.
- Istenáldotta ősz van — kezdte a legény.
- A.
- Át voltam Bodokon, hallám a Sziücs Están uram lovai eladók. Az öreg fürkészőn nézett rá. A legény úgy tett, mintha nem venné észre.
- Hajnalba indulék s hiába jártam. Elvesztegette.
- Hogy?
- Százhuszért. Mondám is, hogy hússzal többet adtam volna.

- Ugyan? Asztán miből?
 A legény nevetése nagy csokréta lett:
 — Hát bíza sövényből, Gábor bá.
 — Miből te?
 — A sövény árából, ami a kert körül volt.
 — Tán eladád? — szörnyülködött az öreg.
 — El én.
 — A kertet?
 — Azt bíz én.
 — Nem sajnáltad?

Fényes Adolf; *Bibliai kép*

(Ernst Muzeum kiállítása)

— Hát gondolám, én szereztem s van még ott, ahonnan e került. Az öreg elbámult a falu felé, aztán a Gál Ferkóék tagján nézett keresztül. Megállt, a legényre ügyet se vetett, ráncba erőltetett figyelemmel meredt valami semmiségre s morgott is hozzá valamit.

A legény mögéje cövekelte magát, s hogy az öreg ismét útnak eredt, elkezdte:

— Gábor bá, ha meg nem sértem, nem eladó az a két gerenda, ami a ked udvarán hever? A minap arra járék s látám őket. Szép két szál gerenda. Ejnye, gondolám ez éppen nekem való, hát csak majd megkérdem, ha találkozunk. Ha ked nem használná, sze a csűrbe rövid is volna s észre nincs is szüksége reá . . .

Bőven buzogott belőle a szó, hogy az öreg kapzsisága benyelje a gögjét.

— Kár is volna, hogy ott korhadjon. Nincs is semmi alája vetve.

S szegény ember a módosok módjából él.

Az öreg roszmáját dagadásra kente a szó.

— Meglássuk.

— Nagy szükségem volna reá, mer — ha addig alkalmas nem kínálkozik — a jövőheti vásárba lovat veszek s a bodoki zsidó forint nyolevanat veszen érette.

— A kettőért?

— Az a súlyt — egyér a mucskos. Gondoltam, ha ked ideadná, még fuvar se kéne.

— Mennyivel akarsz lovat venni?

— Hát azt tartom, a jó lóért nem kár a pénz.

— Mégis.

— Százötvenig könnyen elmennék.

— El-é?

— Tám ked nem javolja?

— Vagy igen. Ha fuvarozni akarsz, erőst jó lovak kellene.

— Éppen így gondolám.

— S jól kell őket tartani.

— Jó száraz szénám van. Igaz bíz a, kednek gondolom, vagyon fölöslegben alomnak való?

— A van. Még pedig olyan, hogy másutt enni adnák az állatoknak.

— Úgy, úgy — hallám — kente az öreg rossz oldalát a legény.

— Mert én cséplés után tüstént béhordám. Egy percet se ázott...

Az öreg nagyot növelt a magabámulata. Kiduvadt a melle, keze felfele lökte, hosszú, vékony, szőke bajuszát. Sárga pléh dohánypikszist vett elő, megállt és cigarettát sodort. Közben kibuggyant belőle az önértzet:

— A bíz a jó gazda olyan, mint a güzü.

Egy kis szünet után ismét:

— Az irigyek meg hadd gúnyolódjanak. Nekem van igazam, mer nekem van.

Marcit elsodorta az öreg fölmelegedése:

— Színigaz Gábor bá. Okos ember ésszel él. Eleget emésztettem én is magamat, míg megtaláltam, amit kezdjek.

Az öreg a cigarettán babrált:

— Hászen, nem mondom, benned meg volna az értelem, csak üdő kell hozzá.

A legény felcsillant.

— Ked sokat segíthetne rajtam.

Az öreg kezében megállt a féligkész cigaretta, csak két sovány kisujja mutatott a levegőben. Nem nézett fel, csak úgy mondta:

— Mibe te?

— Hát gondoltam, ha valamelyik este elmehetnék kedékni, beszélnék róla.

Az öreg most már megvilágosodott. Végignyalazta a cigarettát s gyufavékony szomorúságán tempósan húzogatta végig az ujjait. Egyik végét az ajkára ragasztotta s gyufa után kotort. Sunyin mosolygott:

— Este? Hm, a nem igen lehet. Abbíz erőst nehéz, drága ám a fotogén.

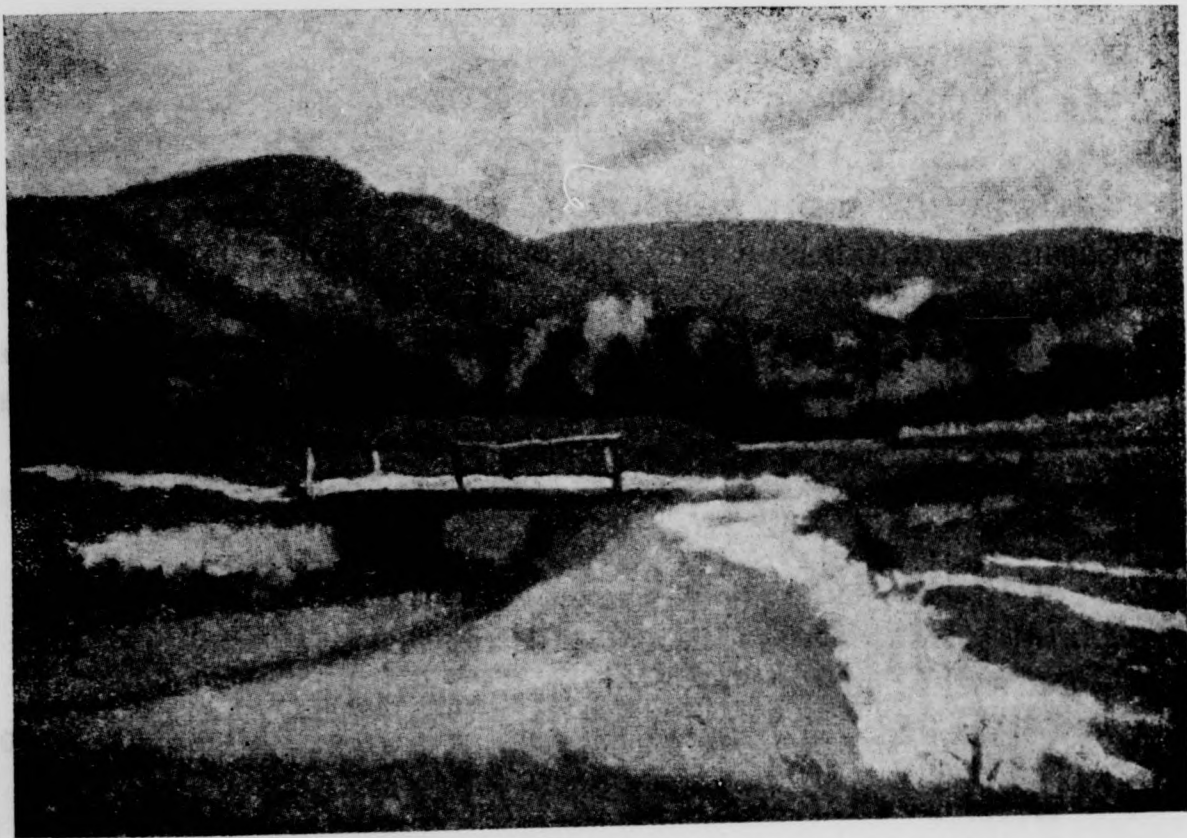
Hunyorgó szemei és sunyó mosolygása előtt táncolt a cigaretta. A legény is elmosolyodott:

— Gondolám, megnézem a gerendákat.

— Este, te Marci, este?

— Hát nappal nem igen van érkezésem.

— Mégis jobb volna, ha nappal szöknél bé, arra jártodban.

Fényes Adolf: *Hidegkuti ut*

(Ernst Muzeum kiállítása)

Úgy esett, hogy a vásárhelyi sokadalom napján Sükösd Gábor is felkerekedett. A városi flaszteron a vásártér felé zötyögtette szekerét a két szürke. A „Nap“ vendéglő előtt megállapodott. A boltajtóból ráköszönt Csákány, a kis fekete örmény:

— Adjon Isten Gábor bá, ezer éve nem láttam.

— Akinek sok van ezresekkel dógozik, szegény ember egyig is alig számol. Hogy szógál az egészsége, Csákány úr?

— Hát csak így lassan, köszönöm. Mi jót hoz kigyelmed.

Sükösd Gábor ezenközben bekászálódott a szekérről, odament a kis emberhez. Megrántotta a derekán a harisnyát és ravaszul mosolygott.

— Megmondjam? No jó szó, megsúgom. Hát tűzrevaló, de nem füttözni, füstrevaló, de nem is sonka, férfinép hordja a zacsájában, fehérnép mégse örül neki.

— Hát a vajon mi lehet?

Az öreg a kis örmény szőrös fülihez hajolt s belesúgta:

— Dohány, uram, jóféle paniti leveles dohány, tavalyi.

Nevettek. Gábor bá a korcsmába ment, csak egy porciót ivott, azt is csak az ajtóközt álltában s már ismét a szekéren volt. Úgy tervezte, hogy míg az ügyvéd, akinek a széna alá dugott dohányt hozta, felkel, szétnéz egy kicsit a vásárban. Az ilyen úriember félék nem igen ébrednek 9—10 óra előtt, bőven van ideje.

A köteles Sámuel uccában megtorlódtak a szekerek.

— Mi az Istennyilát csinálnak ketek — kiált előre az öreg.

Mások is türelmetlenkednek:

— Gyerünk elől, mer aki az utat elállja, a napot nem foghassa meg!

— Az ántiját, mi lesz má?

Előlről, hátulról sűrűsödött a kiabálás. Mire az öreg észrevette magát, úgy beszorult a szekérével, hogy onnan már se ki, se be.

— Há mi lesz má, a keserves felhőjit neki?

Lassú sugdolódzásba göngyölve jött előlről:

— Fináncok!

Az öregbe belehült a jó meleg élet, amit a pálinka megszalasztott, felállt a szekéren s előre nézett. Ott a sor elején négy-öt finánc járt szekértől szekérhez. Még jó elől jártak.

Az öreg lezökkent az ülésbe, nem volt ura egy mozdulatnak se, csak motyogta:

— Mi a szentség . . .

Amint ott bálványkodik, valaki megrántja a zekéje vállát. Vitéz Marci áll a szekér mellett s nagyhalkan mondja:

— Jöjjön ked, Gáborbá. A szekér s a lovak meglesznek, a dohány meg . . .

— Miféle?

— Jöjjön má ked, mer ha a finánc ideér még büntetés is lesz. Fizetni kell. Jöjjön no, majd elmondom a többit.

Az öreg álmokórosan mászott le a szekérről. Még gyalogosan is nehéz volt kimászni a kocsik közül. Úgy ment a legény után, mint akit kötőféken vezetnek. A szélről visszánézett, a kocsiját kereste, búcsúzni akart a szekértől, de a legény karon kapta s vitte az állomás felé. Közben elmondta — kétszer, háromszor is elmondta a tervét, míg az öreg megértette.

— A szekeren ott a tábla, a hazakerül, érti ked? A dohányt meg eltagadjuk. A fene mind csak fináncot egyék. He . . .

Az öregbe nehezen tért vissza a szerteriadt lélek. Csak mikor már a vonat rázta, akkor eszmélt magára:

— Tyű, aki megsrófolta!

Aztán az oston babrált a keze. Jó idő mulva a szemközt ülő legényre nézett. Elkényszeredetten mosolygott, de lassan átmelegedett:

— Hm, hm — dökögött ki belőle a nevetés. Te Marci, e má lapjára esett.

Egy állomással előbb szálltak le. A három kilométert sietve megjárták, a falu alatt a legény még egyszer megbíztatta az öregot:

— Aztán csak ügyesen, Gábor bá. Most válik el, hogy visszakérül-e a két szép szürke.

Mentek egyenest a csendőrörsre. Az öreg kezdte:

— Örmester úr istálom, megloptak!

— No, mijét lopták el Gábor bá?

— A „Sároskerék“ csárdában.

— A „Sároskerékben“?

— Ott, Vásárhely alatt.

— Mijét lopták el, öreg?

— Úgy volt, istálom, menénk bé a vásárba Marcival. Ezzel a Vitéz Marcival. Hát a csárda előtt megállunk, hogy szusszanjanak a lovak s mi ketten bemenénk egy porció italra. Temérdek nép volt, egy fertályóraiba belétartott, amíg hézzájuttunk. Megyünk ki s hát a szekérnek, lovaknak még nyoma sincs. Nézelődünk fel s le, sehun semmi. Hát nekieredénk, vaj nem is . . . hát bemenénk Vásárhelyre?

— Hát nem kérdezték ketek ott a népektől? Senki se látta?

— Nem miik. Azaz kérdezni éppeg kérdeztük . . .

Marci idejénvalónak látta, hogy közbeszóljon:

— Úgy volt, örmester úr, hogy mondom Gábor bának: „Né lám itt egyetlenben egy szekér nyoma se fordul, ejisze a lovak elindulának egy más szekér után. Könnyen megeshet, mivel — hogy a sietségben az istrángot se ódottuk meg. Nézzünk sze előre.“ Előremenénk. A vámtól — tudja ked — fellátszik az út a kistemplomig, de biz a szürkék sehun sincsenek. „No, a Krisztusát, azok jól elmenének!“ Azt mondja Gábor bá: „Csak nem vert meg az Isten valami bitangot, hogy elhajtsa! Mert ezerközt is megismerném.“ „Meg biz én is — mondom. — Ha már itt vagyunk, nézzünk be a vásárba, hátha megfogjuk az elrablóját.“ S menénk. Nehéz volt ott látni, rengeteg mi nép gyűlt össze. Mióta az eszemet tudom, még ilyen sokadalmat nem igen láttam. Azt mondja Gábor bá: „Hogy legyen varasbéka, aki ellopta, nem bánám ha a szekér szénát meg is tartja a kártékony féрге, csak a két szürkét adná haza a kötélrevaló.“ Mondom: „Fél nyolckor menyen a vonat, mégis nézzük meg, hátha valamiképpen hazamenének.“ A városház tornyában hét mulott, kiiramodánk a vasutra s haza. Az öreg csak az ostort hozá meg, de a szekér s a lovak biza ellettek.

— Hm, — vakarta fejét az örmester. — Mikor indultak ketek?

— Szürkületkor — úgy-e Marci?

— Akkor.

— S szénát vittek.

— Azt miik. Nem sokat, csak úgy egy . . . Úgy volt, hogy Marci lovat veszen, s csak azt adjuk el, ami éppeg fölöslegbe vagyon, me hogy

Marci a fiam lesz, gondolám az ő lovaira is tartsunk. Így volt, így istálom.

A legény csak elmeredt. Ez nem volt az ő tervében, ezt az öreg háláskodta, vagy rémült bele a maga jószántából. De azért hamar beletalálta magát ő is, megszólalt:

— Nekem van ugyan szénám, de ipamuram azt mondja, hogy az enyém csak alomnak való. Hát szinigaz, hogy olyan szénája senkinek sincs a faluban, mint az övé. Mondám is, hogy inkább az enyémet adjuk el, de azt mondja: „Süsd meg, azér ugyan a bolond se menyen a vásárba.“ Így aztán csak egy jó félszekérrel vivénk be.

Jegyzőkönyvet kellett felvenni. Apróra leírni a „tényállást“ — az pedig így faluhelyen nem kicsi munka. Délfelé járt az idő, mikor elkészültek vele.

A csendőrőrmester azzal búcsúzott el tőlük:

— Hát aztán mikor lesz a lagzi.

Marci sietve vágta ki:

— Úgy állapotunk meg, hogy farsang elején.

— No akkorra megkerülnek a lovak is, de osztán engem is meghívjanak ketek, megrugjuk a port.

— De meg biz a.

Hogy az úton mentek, Marci szólalt meg először:

— Hát jó volt. Nem éppeg úgy ment, ahogy gondolám, de így is jó. Mér mondá ked, hogy Vásárhelyt jártunk?

— Mér, mér? Há mér farol a szán a sikadék úton?

— No, nincs baj, no.

Csak mentek. Az öreg maga elé mosolygott. Elővette a pléh dohánypikszist — nagy dolog volt biz az — odakinálta a legénynek:

— Bűzöld sze meg. Fáin dohány, nagy kár érte.

A legény hátratolta a kalpját s szó nélkül facsarta a cigarettát. Rágyujtott s csak aztán mondta:

— Lovat ugyan nem vevék. — Majd kis idő múlva. — Jó dohány e, jó.

— Meghiszem. Most elmenyünk hozzánk. A fejrénépekkel is tisztázni kell a dógot.

— Már mint a dohány dógát?

Az öreg nevetett:

— Kányák tőgyit — azt a mást.

Budapest.

A GRACCHUSI FÖLDREFORM*

Az ókori Róma nagy földproblémája

Szász Béla

I.

Mussolininak az ókori Róma merész gazdaság és társadalompolitikusaira emlékeztető magasívelésű pályája egyrészt, másrészt a békekötés után különböző államokban véghezvitt földreformok, újból az érdeklődés előterébe dobják a köztársasági Róma végzetessé vált földproblémáját.

A köztársasági Róma, ez a tipikus városállam, Itália meghódításáig (Kr. e. III. század) megőrizte túlnyomóan agrár jellegét. A római imperiumnak behódolt városoknál és törzseknél primitív gazdálkodási rendszer virágzott; a paraszti kisbirtokok végtelen hosszú sorát alig szakította meg egy-egy nemesi középbirtok. Ezek a parasztbirtokok szolgáltatták az öntudatos római polgárt és a félelmetes legionáriust.

Másfél század alatt azonban, az idősebb Gracchus fellépéséig mélyreható változás állott be. Az italus-római földművesosztály tönkrement, lassú folyamat vette kezdetét, mely a vidék elnéptelenedésével, a régi törzsi keretek felbomlásával járt, s amely megváltoztatta úgy a társadalmi, mint a gazdasági életformákat.

A régi, agrár középbirtokos nemességet, nagybirtokos, imperiálista oligarchia váltotta fel és egyidőben a mediterrán világ meghódításával, a római tőke világuralomra jutásával, a régi agrárpolitikát a vidéki polgárság érdekeivel nemtörődő osztálypolitika váltotta fel. Flaminius a hannibáli háború előestéjén, az idősebb Scipio annak győzelmes befejezése után, az a két politikus, kik előre látják a vidéki tömegeket fenyegető veszedelmet, de az agrárirányzatot, mely telepítésekkel, helyes hitel és árszabályozó politikával a tömegek érdekeit támogatta, egy olyan irányzat váltja fel, amelynek egyedüli célja a nemesség és lovagrend profitjának biztosítása.

Midőn Kr. e. 134-ben Tiberius Gracchus átutazik Észak-Itálián, a régi szabad parasztságnak nyomát sem találja. Robszolgák által művelt nagybirtokok hosszú során vezet át az útja Romáig. „Kik Itália földjét, az egész világot meghódították, maholnap fekvőhelyet sem találnak és semmijük sem maradt a levegőn kívül“ — kiált fel elkeseredetten. És ezt egy, a nemességből való ember mondja. Milyen lehet valóban a helyzet, csak következtethetjük abból, hogy a megduzzadt ellenzéknek kevéssel előbb sikerül keresztülvinnie az állandó birságokat és kiharcolnia a titkos szavazást s hogy a reformmozgalom beindításakor óriási tömegek állnak Gracchus mellé.

Az italus-római mezőgazdaság sokezernyi kisexisztenciája semmisült meg az utolsó század alatt, a polgárság nem szaporodik, sőt az utolsó évtizedben számbelileg apadt.

Mik az okai annak, hogy a polgárkatonából földnélküli János, római proletár lett? Mi idézhetett elő ilyen messzeható változást alig száz év alatt? Erre a sokat vitatott kérdésre adott válaszok két csoportban foglalhatók össze.

* A HID eredeti programjának megfelelően e tanulmánnyal beindítja társadalom, gazdaságpolitikai és nemzeti kisebbségi rovatát. A szerkesztőségnek sikerült a *Bartha Miklós* tudományos és irodalmi *Társaság* közreműködését biztosítani.

A diadalmas háborúk rengeteg hadifogolyt zúdítottak Itáliára. Ez a több százezernyi rabszolga, kiket a földművesosztály kardja vetett rabságba, lett nemcsak a római polgárság, hanem az egész ókori gazdasági rendszer átka. A kisbirtokok elvesztették csakhamar rentabilitásukat az olcsó rabszolga munkaerővel dolgozó nemesi nagygazdaságokkal szemben. A felvirágzó állattenyésztés, olaj- és szőlőtermelés Itáliában, kenyérmagtermelés Sziciliában és Afrikában olcsó tengeri fuvarozással lenyomta az árakat Rómában s a többi nagy városi piacokon. Mit tehetett ezzel szemben a kisember, eladósodva, élete javát otthonától távöltötte, a rossz szárazföldi utak miatt a piacoktól elzárva? Feladta a versenyt. Földjét eladta. Miután a nagybirtokosnál, mint szabad ember s így ydrága munkaerő, elhelyezést nem talált, a fővárosnak vette az útját.

A változás másik magyarázata lényegében ugyanerre a konklúzióra jut. Livius mesterien rajzolja egy több évtizedig szolgáló katona panaszát. 219-től 167-ig terjedő időszak alatt Roma állandó nagy háborúkat viselt a Földközi tenger feletti uralomért. Megtörtént, hogy a polgárságnak több mint fele ugyanazon időben fegyverben állott. Mi történt a polgár távollétében kis birtokával, melyet az ellenség és jóbarát egyaránt megsarcolt. Jobbára műveletlen maradt. A család eladósodott, a birtok добра került. Megvásárolta a nemes nagybirtokos, a földhalmozó lovagrendi vállalkozó. Ez azonban a kedvezőbb eset volt. A mindenható nemesség az útjában álló kisbirtokost különböző vexaturákkal elűzte, földjét elharácsolta és a távollevő gazda családtagjait vagyonszámból egyszerűen kidobatta. Az agrárnemességből latifundios oligarcha lett s a hódítások sarca, zsákmánya, a jövedelmező állami vállalkozások, bérletek, kormányzóságok, tartományi adóbérletek mérhetetlen kincset, gazdagságot jelentettek számára. A hódító Roma, a nagy kereskedővárosállamok, Carthago, Corinthos, Rhodos helyére lépett, mint az akkori világ kereskedelmének gócpontja. A nemesség mellett hatalmas plutokrácia nőtt fel, az egykor félelmetessé váló lovagrend. Ebben az új, megváltozott világban, a rurális, primitív, vidéki polgár anakronizmussá lett. A hatalom urai oly biztosan érezték magukat, hogy a telepítések, piacrendészet nagy szociálpolitikai jelentőségű intézményeit többé nem támogatták. Az oly politikus, mint az ifjabb Scipio, ki a kormányzó nemességét belátásra igyekezett bírni, egész életében megértetlen maradt.

Pedig ez a falánk merkantil politika csakhamar éreztette hatását. A Földközi tenger mentét magábfoglaló birodalomnak eddig két erőbiztosítóka volt. Az egyik a vidéken lakó földművelő polgárság és az ú. n. szövetségek, szabad itálus törzsek. Most, amikor a polgárság jelentős része tönkrement és lesüllyedt a proletáriátusba s az itálok mind hangosabban követelték az egyenlősítést, a polgárosítást, merész játék volt a hatalom urai részéről lázongó tartományok és rabszolgatömegek között a forradalmi szellemet növelni.

A reformok hívei a parasztosztály talpraállításában látták a kivezető utat s ez a természetes ellenzék, mely a népvezér Flaminius óta nem hallatott magáról, az említette Tiberius Sempronius Gracchusban megtalálta a maga fanatikus vezérpolitikáját. A földosztás gondolata csaknem egyidős a köztársasággal s hogy egy, a legmagasabb nemességből származó 30 éves néptribun ebben látta az egyetlen kivezető utat, messziremenő kihatással volt Róma jövőjére.

Gracchus 134-ben néptribunná választotta magát s közvetlenül utána benyújtott egy földtörvény javaslatot, mely egy közel 250 évvel azelőtt hozott törvény rendelkezéseit elevenítette fel.

Itália meghódítása közben nagy kiterjedésű szántóföldek kerültek az állam tulajdonába. Ezek az ú. n. közföldek (ager publicus) az eltelt időszak

alatt főként a nemesség által béreltettek, később azonban a felületes és pártos ellenőrzés mellett az arisztokrácia által okkupáltattak. A gracchusi földreform, midőn célul tűzte ki a régi földművesosztály tappraállítását, elsősorban ezeket az állami földeket vette kiosztási alapul. A törvényjavaslat kimondta, hogy

1. az okkupált és bérfizetés nélkül használt közföldeket az állam újból birtokba veszi. Tekintettel azonban a jóhiszemű birtokosokra, kik öröklés, vagy vásárlás útján jutottak hozzá, kimondja, hogy az okkupálók a maguk részére 500, további két fiuk részére 250-250 holdat megtarthatnak. A fennálló bérleti szerződések megszűnésükig érvényesek.

2. Az így rendelkezésre jutó földeket egy hármass bizottság szegény polgárok között kis (Mommsen szerint 30 holdas) parcellákban felossza s ugyanezen bizottság fogja bírói joghatósággal felruházva megállapítani, hogy mi a közföld s mi a magántulajdon.

3. Az okkupálók kezénmaradó s 1000 holdban maximált közföld magántulajdonba megy át.

4. Hogy az új parasztosztály jövője és állandó fenmaradása biztosítva legyen, kimondja a törvény, hogy az új birtokok elidegeníthetetlenek.

5. Az új birtokosok adókötelesek, szemben a többi polgárokkal, melyek az államnak, mint tudvalevő, több mint 40 éve adót nem fizetnek.

6. Azokat, kik öröklés vagy vásárlás útján jutottak a közföldhöz, kártalaníttatnak, valamint a kincstár kifizeti a többi birtokosok tőkebefektetését is.

7. A közföldek további okkupációja eltiltatott.

Elszórt történeti adatainkból a törvényjavaslatra nézve alig tudunk világosságot deríteni. Nem ismeretes az, hogy a kincstár gondoskodott-e az új birtokosok számára gazdasági berendezésről, valamint azt sem tudjuk, hogy mennyi volt a földigénylők száma és hogy az igénybevett közföldek elegendőek voltak-e a földosztás számára.

A javaslat feletti vitában, amint az a forrásokból kitűnik, hosszadalmas, de nem mélyreható vita indult meg. A javaslat ellenzői, az érdekelt nemesség főként jogi ellenérvekkel dolgozott; az évszázados okkupáció jogosságát hangoztatta és rámutatott azokra a méltánytalanságokra, melyek a teljesen jóhiszemű birtokosokat fogják érni. Gracchus ezzel szemben főleg érzelmi motiválással a római földművesosztály talpraállításának a szükségességét hangoztatta.

A nemesi kormányzat a megmozgatott tömegekkel szemben a passzív rezisztencia álláspontjára helyezkedett. Támaszkodva a tribunok vétojogára, a szavazást meggátolta, majd midőn Gracchus bár súlyos formai jogsértéssel, a törvényt megszavaztatta, a megválasztott hármass bizottságtól a senatus minden támogatását megvonta és a tribun eljárását forradalminak minősítette. Ilyen kedvezőtlen auspiciumok mellett kezdte meg működését a földosztó bizottság, de még mielőtt Gracchus többi reformterveit megvalósíthatta volna, a forradalmi tribunnal szemben a nemesség is a forradalom terére lépett és Gracchust a magas senatus tagjai egy tumultus alkalmával 300 belső hívével együtt agyonverték. (Kr. e. 133.)

Ez a véres ellenforradalmi tény azonban többet ártott, mint használt. A tribun meggyilkolása a helyzeten mitsem változtatott. A kormányzatnak sem ereje, sem pedig bátorsága nem volt ahhoz, hogy az ellenzéki tömegekkel szemben a törvényt megszüntesse. A hármass bizottság erélyes vezetéssel egészen 129-ig, közel öt éven át működött és kétségkívül sok eredményt ért el. A bizottságnak a kormányzat burkolt ellenállása mellett sok nehézséggel kellett megküzdenie, feladatát, ha statisztikai adatok nem is állnak rendelkezésre.

kezésre, megoldotta, legalább is ezt bizonyítja, hogy a polgárság száma a következő lustrumban megnövekedett.

A földtörvénynek az a rendelkezése, hogy a földosztásban csak a római polgárok részesülhetnek, csakhamar megbosszulta magát. A latinok és itálok tömegeit a mérsékelt nemesség vezérének, Scipio Aemilianusnak sikerült megmozgatnia s miután már azt megelőzőleg a hármass bizottság munkája ellankadt, e kívülről jövő támogatás segítségével 129-ben keresztülvitte azt, hogy a bizottság bírói jogkörét elvették. Ezáltal a gracchusi törvény jelentőségét veszítette s a földosztás is abbamaradt.

A nemesség merész sakkhúzásával, amidőn a szélső ellenzékkel szövetekezett, pillanatnyi sikert ért el csupán. A feheccelt szövetséges társak csakhamar belátták, hogy félrevezették és miután 125-ben sikertelenül harcoltak szabadságuk kivívásáért, szövetségre léptek a római demokráciával, melynek az élére közben Tiberius tribun öccse Caius Gracchus került.

Ha tiszta idealizmusuk nem kötné össze őket, a két testvér maga volna a legkiáltóbb elentét. Tiberius fanatikus reformer, de az alkotmány tisztelője, Caiust bátyja sorsa reálpolitikussá és a radikális megoldások hívévé tették. Az ellenzék előhírnöke, Flaminius a csatatéren pusztult el, a most már húsz éves mozgalom beindítóját elhallgattatják, vezérét meggyilkolják. A római demokrácia a kezdet reformerszellemétől eljutott a forradalmi átalakulás hirdetéséig. Gracchusok közül az idősebbik egész politikai programját a földprobléma tölti ki, a zseniálisabb Caiusban azonban már az egész római demokrácia megtalálja a maga jövő évszázadbeli programját. Egészen Caesarig keresztül négy restauráción a római közélet utána új irányelvet fel nem mutat. A földreform gondolata alkotórésze lesz egy hatalmas senatusellenes demokratikus programnak. Caius Gracchus jól látja azt, hogy az erőszakos és évszázados intézményekkel körülbástyázott nemesség ellen a küzdelem csak akkor vezethet sikerre, ha megtámadja annak intézményes biztosítékát, magát a senatust. Zseniális meglátással szövetekezik a nemesség természetes ellenfelével, a pénznemességgel, az ú. n. lovagrenddel és a római plebs tömegei mellé felsorakoztatja az itálusok tömegeit kilátásba helyezvén ez utóbbiaknak a római polgárjogot.

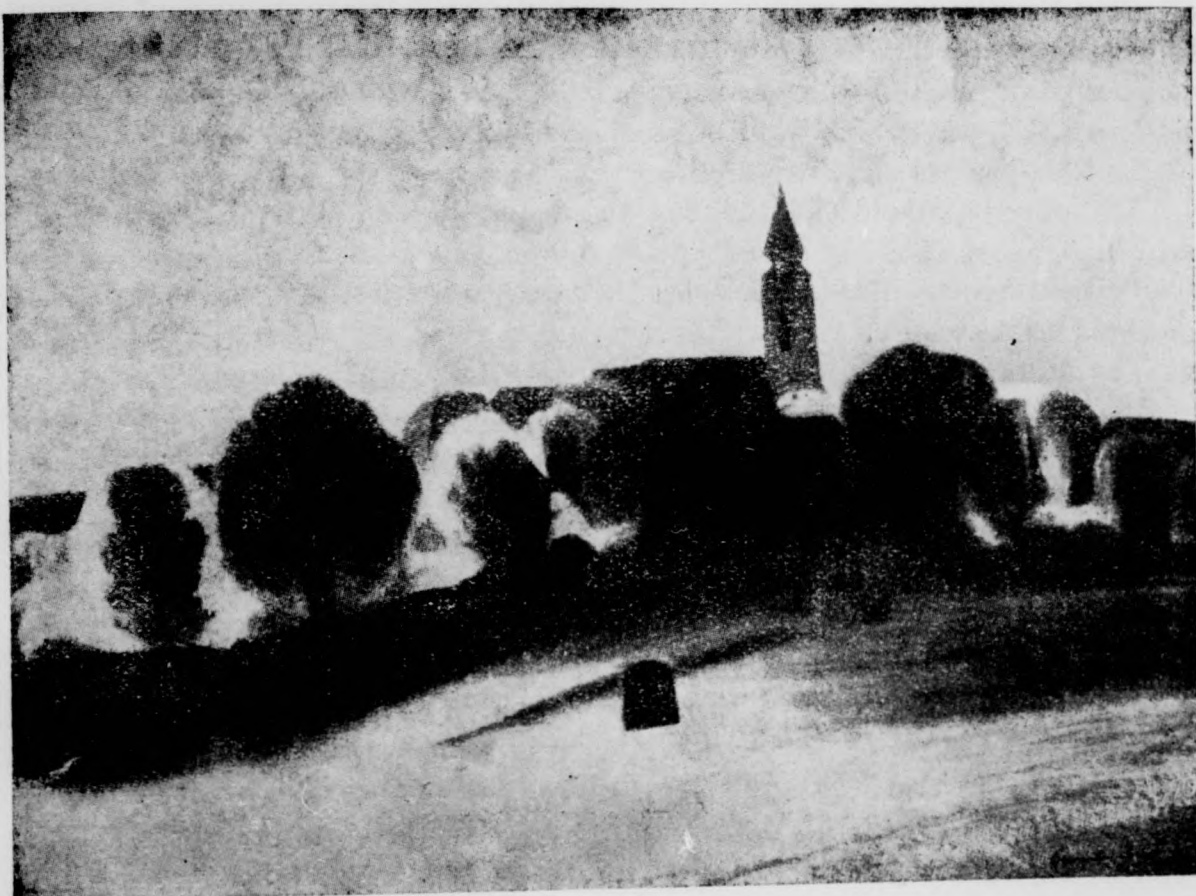
Az ifjabbik Gracchus földtörvényéről keveset tudunk, abból a tudósításból, hogy Tiberius törvényét felújította és kibővítette, következik az is, hogy a hármass bizottság újból megkezdte működését és természetesen visszakapta bírói jogkörét. Szembetűnő dolog azonban, hogy Gracchus egyéb reformjai között a földreform jelentéktelennek tűnik fel. Az a feltevés, hogy Caius pro forma elevenítette volna fel bátyja alkotását, önmagától megdőlné így az a körülmény, hogy a földosztó bizottság működéséről keveset hallunk, abban leli magyarázatát, hogy a reform végrehajtatott s a számításba vett közföldek felosztattak már. Ha ezt a megállapítást elfogadjuk, felvetődik az a kérdés, hogy vajjon a közföldek elegendőek valamennyi igénylő kielégítésére. Ennek ellene szól nemcsak Caius Gracchus kolonizációs javaslata, hanem a következő félszázad is, amelyben Saturninus tribuntól Julius Caesarig több újabb földtörvénnyel találkozunk. Abból a körülményből, hogy a földreform végrehajtása után Caius Gracchus szükségesnek találta egy széleskeretű s tengeren túlmenő gyarmatosítás programját felvetni s hogy egy másik törvényében az olesó gabona kiosztását szabályozta, arra következtethetünk, hogy Romában a földreform végrehajtása után is tekintélyes számú földigénylő nincsetlen maradt. Az ifjabbik Gracchus zseniális gyarmatosítási terve azonban nem lett valósággá, mert a nemesség újabb ellenforradalmánál hasonló sorsa jutott, mint bátyja, menekülőben üldözőitől öngyilkos lett.

A két testvér tragikus bukása azonban nem temette el a földreform gondolatát. A pénzarisztokrácia és a demokrácia között keletkezett fegyver-

barátság továbbra is fennállott és a demokratikus ellenzék le egészen Julius Caesarig és Augustusig megvalósítani törekedett a gracchusi politika hagyományait.

Hetven évvel az idősebbik Gracchus meggyilkoltatása után egy tribun felvetette azt a gondolatot, hogy a földkérdést kisajátítással oldják meg. Az ellenzék is meggyőződött arról, hogy azok a közföldek, melyek Itáliában megmaradtak, illetve a provinciákban találhatóak, nem elegendőek a nagy földéhség csillapítására. Ez a javaslat azonban a pénzügyi nehézségek és a mindenható nagybirtokosság ellenállása miatt megbukott.

Kr. e. 59-ben Julius Caesar, a római demokrácia új vezére veszi át a gracchusi örökséget. Földtörvénye azonban nem terjed ki a nincsetlenek egész tömegére. A campaniai közföldeket osztatja szét körülbelül 20.000 pol-

Csányk Dénes: *Szeptember vége*

(Benczur Társaság kiállítása)

gár között. Caesar azonban már nem az itálus földéhséget akarja kielégíteni, nem a Gracchusok nemes idealizmusa fűti, akik egy új római földművesosztályt akartak létesíteni, hanem a forradalmi proletáriátus lecsendesítése élet-halál harcban elmulaszthatatlanul szükség van. Caesar után jövő katonai diktatúrák azután a földosztás gondolatát letérítik a gracchusi politika és megnyerése az a reálpolitikai cél, amelyre a nemesi kormányzattal vívott magas ormairól. A triumvirek földosztása egyszerűen kommunizálás, forradalmi lépés a hatalom urai részéről a szoldateszka kielégítésére, melyről Vergilius, a halhatatlan költő tanuskodhat elsősorban.

A római demokrácia a maga fejlődési fokozatain így tért el lépésről lépésre a gracchusi elvektől.

Az egykor népes, gazdag Italia, miután agrárállamból, egy merkantil és imperiálista birodalomká alakult át, a rabszolgapagazdálkodás és a nagybirtok korában, nem egészen 200 év alatt elvárosiasodott és Sabinumtól le Apuliáig, Bruttiumtól fel a Po völgyéig a régi latin-itálus parasztosztály tetetője felett megindult a nagy római diaszpóra a hatalmas impérium minden sarkáig. A római büszke faji öntudatot, a sivárrá lett Itáliában felvál-

totta a kores nemzetvegyületek nepotizmusa, a hatalmas római senatus helyett, melyhez hasonló intézményt keveset mutat fel a történelem, despoták és katonai diktátorok parancsolnak a magát még mindig populus Romanusnak nevező tömegnek.

Az ókori Róma a gracchusi gondolat elfojtását előbb faji propagatív erejével, majd faji tisztaságával fizette meg. Az a böles, középbirtokos nemesség, mely a Scipiók koráig akkora szociális érzékkel és politikai előrelátással gondoskodott a föld népéről, miután nagybirtokos arisztokráciává öregedett el, a mindenkori oligarchiák önző rövidlátásával hagyta pusztulni az államfentartó kis- és törpebirtokos osztályt.

„Te pedig kormányozzad hatalompálcáddal a népeket, Roma“ — mondotta a költő. A mult század filológus-történészei a római imperiálizmus és demokrácia hatalmas megítélésvel, a Caesar után bekövetkező romanizációnak szerfölött nagy történelmi jelentőséget tulajdonítottak. A ma szemszögéből nézve ez a romanizálás volt a római-italus fajta harakirije. Ez a hamis beállítás állította Brutust a girondisták, Caesart pedig Napoleon, majd később a német birodalom egységesítői mellé.

Italia háború előtti gazdasági és társadalmi helyzete azonban sokban hasonló a Gracchusok korához. Városiasodás, merkantil érdekek előtérbejutása, kivándorlás, majd tökéletes állami dezorganizáció jelzik az itáliai demokrácia útját. Az új Caesar, Mussolini alulról jött és az új Caesar a diktatura kormányrudjánál sem tagadta meg a forradalmi Caesart.

A gracchusi földreform gondolata és bukása magyar vonatkozásban is aktuális tanúság. A Caesar-Mussolini, sok tekintetben erőltetett párhuzamra azonban a mában hiába keresünk magyar vonatkozást, *mert a római caesarizmus épügy, mint az olasz fasizmus a nemzeti demokrácia talajából nőtt ki.*

OMLÓ KÖVEK ZENÉJE

*Hervadt köveid hallgatom Visegrád, gyöngülő erősség,
lőréseidben fekete éjszaka vigyáz, keserű gaz virul.
Csatás idők emléke leng körül, régen holt ember arcát
idézik téglákkal pirosuló falaid csipkésen rohanva
sóhajos égbe.*

*Vértés katonák érce helyett csak a tücsök pengeti ódon
dalait, huhogó szél kotorász, mintha keresne valakit.
Igy lesz minden harcokból anyánk kezével simító nyugalom
s minden gyönyörű békévé omlik acél szájában a sikló,
éhes időnek.*

*Elmúlás éneke száll, amerre Duna zúdítja folyton remegő,
napos vizeit, vashernyók másznak messze ködlő városok felé,
házak guggolnak, harangok és leányok kacagnak.
És hull a kő, mint a fák deres lombja, nehéz sírással a hörgő
mélybe zuhanva.*

*Hulló homlokodon, Visegrád, gyöngye moha díszíti századok
kemény ráncait s romokban is méltó zene vagy és szépség.
Halálba roskadó dicsőség fényével temetők enyhe csöndjét
árasztva tündökölsz a lombos táj fölött, mint fáradt
őszi mosolygás.*

Bányai Kornél.

U J M A G Y A R M E S E O R S Z A G

HASZONTALAN VÉRTANU

Tamási Áron

Valahol a tengerektől messze, arany és kék színek között, volt egyszer egy ország. Szegény, balsorsú ország vala, de különös történeteknek és isteni bolond embereknek helye.

Sok búbanat, sok halál és sok bor volt ebben az országban. És vala temérdek templom is ott, mert arany helyett Isten szóla a földből és kövér búzák helyett végzet termék a mezőkön.

Csak ment a bolygó ember ebben a különös országban sok napokon keletre és sok napokon nyugotra, és ment északra és délre s megállta a tiszta faluk felett a hegyen és mondá:

— Bezzeg három templom is van!

Aztán valahol, a nagy fenyesek között, elérkezék Halálfogadó falujába, ott megállta és megütődék s szóla:

— Bezzeg itt egy sincs!

Hogyan is lett volna, mikor csak száz esztendeje építék ezt a falut valami favágók; s akkor is csak emlékezetéül annak, hogy meggabajodának a fenyők illatától.

De mindenki rájön, hogy építenie kell templomot egyszer. S rájöttek a halálfogadósok is, amikor feküvének a halálos ágyon. Mert hívtak volna papot, hogy az Isten elé elkészítse őket, de papjok nem vala. És harangoztak volna, hogy toronybéli muzsika mellett igyekezzenek a lelkek a mennyek felé, de nem vala harang, mert nem vala templom s a templomnak tornya sem vala.

Azonban erőszakos emberek lévén, így is meghalának. Csupán hét öreg maradott meg s hét fiatal, s a tizennégynek összesen hét fehérnép.

De elég is vala nekik.

Az öregek azzal tölték úgyis minden idejüket, hogy a megholtak végakarát kiáltották, járván éjnek idején és nappal a falut és a határt.

— Templomot építsetek!

Nem mozdult senki.

S ekkor ők leülének egy diófa alá heten és elegyézék, hogy odahívják a fiatalokat is feleségeikkel együtt.

Azok oda el is jövének és ügyesen béülének a fa alá, de valami szorítá szívüköt, látszott.

— Atyámfia! — szóla a vének elsője.

Figyeltek erősen, mert a halálfogadás után még egyszer sem valának ennyire együtt.

— Járjátok bé a falunkot — folytatta a vén ember — és nézzétek meg, hogy nem látjátok a templomot.

— Bajos látni, mikor nincs! — vágta ki nagy ésszel egy fiatal.

— Ez az igazság! — szegezte le a gyűlésvezető. — De — intette a többit — nem is lesz addig, amíg nem építünk.

— Magától nem is lesz — szóla belé egy asszony.

— Építsünk hát két kezünkkel templomot! — kiáltották az öregek mind.

A hét fiatal boldogan felkacagott. Eddig csak szorongtak és a bánat ette őket, mert azt gondolták, hogy az eszes vének avégből rendelék ide őket, hogy a fehérnépeken megosztozzanak.

— Építsünk templomot! — kiáltották tehát ők is.

— S hát ti mit szóltok? — fordult a vének elsője a nőkhöz.

— Építsünk hát, egy-kettő! — nyujták fel a kezeiket, s az egyiknek Isten akarata szerint gyermeke leve rögtön.

Megnézték s hát fiú, s elnevezék rögtön Jövendőnek.

— Ó lesz a pap! — kiáltának egyszerre fel és kioszták a munkát s hozzáfogának, hogy felépítenék Halálfogadóban a templomot.

— Magos legyen!

— Nagy legyen!

— Kőből fel a keresztig!

— Három harangot belé!

És nem vala szünete a dolognak soha. Építék éjjel a holdvilágon és építék nappal a napvilágon.

Férfia és asszonya mind.

De meg is segíté őket az Isten.

Igaz, hogy dolgoztak háromszor hét esztendőn keresztül szakadatlan.

De állott a templom és felnevedék Jövendő is papnak és felkenve jóízűn meghalhatának az öregek, tudván azt is, hogy munka után, ó Istenem, édes a pihenés.

És most már jöhetett a bolygó ember és megállhatott a falu mellett a hegyen, megtarthatta csúfondáros beszédjét a másvilágra.

Mert bezzeg volt már templom, olyan, hogy holmi fukar falu hármát is kihúzott volna belőle.

— Jertek, szenteljük fel! — mondta a pap és elhívá a megsza-
porodott embereket az isteni ünnepre egy vasárnapi napon.

Azok omlottak is százan, kétszázan, ezren s hát még mindig vannak és jönnek s teli a templom, mint tavasszal virággal a fa, s teli még a mezeje is és körül mind, ami hely volt.

A bíró pedig kiállta a templomajtóba és megfordula maga körül.

— Ugyan vala szaporodás! — mondta és az egyháztanáccsal az oltár elé járula, hogy azt még egyszer megtekintenek.

Segyszerre felikálta a küsbíró és felhuzá az orrát.

— Hó a szenteléssel!

— Mi lölt, hé? — fordula oda a nagybíró.

— Hát miféle oltár ez? — mérgelődék amaz —, hiszen nincsen rajta angyal!

Nézték.

— Csakugyan nincsen — mondá a nagybíró is.

— Elfelejtők, no. Az ember hibázik. De hát azért tartjuk tán a papot!

Hamar hívták Jövendőt s mutatták neki.

Jövendő is nézte.

— Hát milyen pap, aki az ilyent nem veszi észre?! — korholta az egyháztanács.

Roszul esett Jövendőnek.

— Keríték — mondta.

— Vegyünk a zsidótól egyet! — ajánlotta valamelyik balgán.

Leintették.

A bíró kiállott a templomajtóba újból és így szólt a néphez:

— Akármennyien vattok, hazamehettek. A szentelés elmarad.

— Hát akkor minek jövének ide? — zúgolódtak.

— Azért, hogy elmenjete, nete! — szidta őket a bíró. — Hát ki vagyok én, ha valamit mondok?!

Csendesen, mint a jó bárányok, hazament a nép.

S a papnak meghagyá az egyháztanács:

— Osztan a jövő vasárnapra ide angyal legyen!

— Kérem szépen — mondta Jövendő és hátratett kezekkel kísétált a falu végére, hogy a teendőkön gondolkozzék.

— Majd megmutatom, hogy mit tud, aki tanul — fogadkozott magában és ment a földeken, ment a szénafüveken, és amint mendegél vala, hát egyszer egy döglöt lovat lát.

A homlokára csapott rögtön a gondolatok közé és a szemei egyszeribe fellobogtak.

Letérdepelt a ló fejéhez és így szólt:

— Isten nevében kelj fel!

A ló felugrott, a szőre fényes lett, reánézett Jövendőre és így szólt:

— Kérlek.

A pap felült helyből és kivette a mellét a szélnek.

S a ló oldalt hajtotta a fejét, hátra nézett és így szólt:

— Hova parancsolsz?

— Hogy hínak?

— Pompás.

— Ki voltál, amíg éltél?

— Kérlek, én elnöke voltam a nyerítő társaságnak, de helyet adtam a fiataloknak.

— Tudod-é, hol van Tündérország?

— Tudom.

— No, engemet odavigy!

— Kérlek — mondta Pompás, megfente a patkóit és vágatni kezdett.

S mint a rohanó sebes szél, úgy száguldott erdőkön, hegyeken, vizeken és országokon keresztül, s még örökké vágatott ezüstoffenyű birodalmakon által és bé Aranyországba és egyszer keresztülugrotta a csodálatos vizet, amelyből fényt isznak a csillagok.

S érkezett végre egy óriási érkapuhoz és nekifordult a farával rögtön és bérugta, mint a szivarpapirosat.

Bérugott még hat kaput egymás után s akkor megállt egy rózsaszínű, illatos mezőben, hátranézett és könnyedén így szólt:

— Amint parancsoltad.

— Legén, de jól repítettél! — mondta Jövendő és megveregette a Pompás nyakát.

— Kicsiből kitelt — szerénykedett a paripa. — Előkelő magyar családból származom.

— De hol vannak itt a tündérek? — kérdezte a pap.

— Csak hetvenhét lépés ide, kérlek. Van ott egy országos, tündöklő rózsza s annak kelyhében egy nagy-nagy csillogó harmat-tenger s abban ferednek. De szíveskedjél, kérlek, gyalog menni oda, mert a tündérek bétakarják magukat, ha ilyen meglettkorú lovat látnak.

A pap csakugyan elindult gyalog s számolni kezdte a lépéseket,

FAVILLA

*Hej, villa, favilla,
 árpádi favilla, —
 nincs oly kemény körisfa,
 mely meg ne hajolna;
 s törik, ha nem hajlik!
 Ha nem teszük füstre:
 felaprítják végtére
 s vetik ám a tűzre.*

*Fogság ez az élet
 s rab az ember, szolga;
 elébb-utóbb bekerül
 a villahajtóba;
 akárhány az éke,
 akárhány az ága,
 bármilyen tö a nyele:
 meghajol kínjába.*

*Ha jól megáztatják:
 nyele-ága hajlik;
 akármilyen fehér volt:
 pirosra hajnallik;
 olyan marad, míg csak
 el nem kopik végre,
 el nem szakad gúzsra és
 ki nem húllik éke.*

*Egy birtok az élet
 s mindenki rabszolga;
 beléteszi az Isten
 a villahajtóba;
 megáztatja könnyben,
 verejtékben-vérben
 s munkál vele a világ
 szénája rendjében...*

*Hej villa, favilla,
 árpádi favilla, —
 jobb lett volna nekem is:
 ne születtem volna;
 szenvedés-hajtóban,
 bánat-füstölőben,
 míg ilyen rendforgató
 villa lett belőlem!*

Kós Károly VARJU NEMZETSÉG

Folytatás.

I. FEJEZET.

Eltelt a nyár és a csűrökben már puffogott a cséphadaró. A hegyek taréjára estéenként ezüstös köd szállott, a nyirkos erdők pipáztak.

Aztán lehullott a hó és fehér, vastag paplan alá bújt a nyugodni készülő Élet.

De akkor, amikor senki sem gondolt volna már reá, akkor mintha hirtelen megborzongott volna a világ.

Mint a lúdbőrözés, olyan ez. Sóhajt és sír valami, mint az orgona a zsoltár végén, amikor a templomozásnak vége: szól, búg, jajgat és szárnyal. Lenn még senki sem kél fel, minden ember a helyén, nem is mozdul. Mégis a suttogás, esoszogás, készülődés mind erősebb és fenntől az orgona zúgó-zokogó hangja mind gyengébb, haldoklóbb.

Tudja mindenki, hogy a templomozásnak vége.

Csudálatos az erősen, mikor időváltás készül. Először messziről hallatszik csak valami csendes morajlás, de körös-körül még minden mozdulatlan. Aztán mintha suttogni, készülődni kezdene minden, mintha reszketne, sóhajtozna a föld és minden élő rajta. Pedig még mindig nem moccan semmi sem. Egyszerre azonban a hegyek taréján megmozdul az erdő, s mintha láthatatlan zuhatag omlott volna felülről reá: hullámszerűen, hajolni kezd minden fa, minden fűszál és a madarak ijedten bújnak a sűrűségbe.

Jön a szélvész, jön már; mit hoz vajjon: esőt, avagy jeget, fagyot, avagy aszályt, áldást, avagy átkot? Vagy talán ahogyan jött, el is megyen és csak az ijedtséggel marad a föld?

Igy volt akkor, tél idején. Még csak távolról morajlott és megborzongott az egész kis Erdélyország. Még nem moz-

dult semmi, de — mozdulni fog bizonyára.

Valami készül: ezt érzi minden ember egyszerre. Suttogás, mozgolódás indul az emberek között. Itt is, ott is szó kél, beszéd támad és adódik tovább. Hírek jönnek, hírek mennek; ki tudja, hol támadtak, ki kérdi, ki adja gazdájukat? De szél fuvatlan nem fú. Sok szóbeszédből lassan-lassan teste nő a hírnek: öreg Bethlen István megmozdult és Péter úr hattyús-zászlók alá gyűjti a népet kinn a Nyírségen, a kanyargó Tisza mellékén...

Bizonyosat ugyan senki sem tud, de a szó-beszéd járja az országot egyik végtől a másikig. És Csíokban, Háromszéken furesán villan össze a székelyek szeme; a kalotaszegi és szilágyi kurta-nemesek a vásárokon lovat mustrálnak, hogy melyik milyen háttas volna; a kerített szász városok civisei aggodalmasan számlálgatják a tallérokat: vaj' mennyit kell a ládából elékaparni? A büszke kulcsos városokban pedig és a fejedelmi udvarban, az udvar árnyékába telepedettek fürkésző szemmel vizsgálgatják egymást, hogy végezetül minden szem a fejedelemre forduljon.

Az udvar szeme pedig Isztambul felé néz most. Mert Erdély sorsa bizony nem öreg Bethlen Istvánon mulik, nem is Rákóczi Györgyön, de Isztambulon. És az ítélőmester a portai kapitálya kúrrijaikat lesi, meg a budai és temesvári kémek jelentéseit.

Egynéhány mágnás, aki eddig erősen pislogott Fehérvár felé, most hirtelen birtokára bujt és se jobbra, se balra nem akar látni.

Önagysága pedig, mintha semmit sem tudna, avagy semmiről sem akarna tudni, Gyaluban vadászik.

— Az Úr medvét akar löni, — ez volt a parancs és Maksai László, a porkoláb a pokolba kívánta az Urat is, meg a

havas valamennyi medvét. Hogyisne, a havas minden percen lángot vethet és az Úr vadászik.

Rákóczi szenvedélyes vadász. Most is, napok óta járja már a hegyeket pihe-
nés nélkül és nem igen bírja a versenyt
vele senki a vendégurak közül.

A fejedelem pedig, mintha akarná,
fárasztja ki az urakat és kacag, ha ész-
reveszi, hogy naponta fogyatkozik az
úri vadászok száma.

Egy hete elmúlt, hogy ok nélkül jár-
ja a havast: a medve, akit le akar terí-
teni, mindig kitört a hajtásból. Vala-
mi vén, kitanult kanbestia lehet. Két-
szer sikerült beléje löniök, de vitte a
golyót és egy fejszés hajtó már meg-
halt a talpa alatt.

Aztán ellágyult az idő, nem lehetett
járni a hegyeket; szombat estére haza-
került a fejedelem. Estebédnél jóked-
vű volt és azt mondta:

— A medve mégis az enyém lesz.

Éccaka azonban deákját magához
rendelte és leveleket diktált neki Fe-
hérvárra. Egyet a feleséginek, aztán
György úrfinak egyet és Kassay uram-
nak egyet, meg Nagy Pál uramnak, a
gyalogok kapitányának is egyet. Még
azon éccaka lovas staféta vitte a leve-
leket.

Hétfőn, kedden lucskos, lágú idő járt,
eső is esett; a fejedelem a várban ma-
radt. Kedden este megérkeztek Kassay
uram, György úrfi; velük együtt 40
talpas és 50 kopja.

Az urak, akiket vadászni hívott
volt a fejedelem, összenéztek: mi lesz
ebből?

A vacsorán az új vendégek is asz-
talhoz ültek.

— Nagyságod hivatott, — mondotta
Kassay uram, — de nem tudom miért.

— Megírtam! Azt hiszem, megértette
ítélőmester uram.

— Megérteni megértettem; de nem
hiszem.

— Nem hiszi?

— Honnan tudja Nagyságod azt,
amit és nem tudok és amit a kapiti-
hánk sem tud.

— Ne kérdezze ezt Kegyelmed; de ré-
gi mondás, hogy zivatarban nem jó
fa alá állani, mert ott üthet meg a

menykő. Egyébiránt, hiszen nem ti-
tok ma-holnap: a budai pasa paran-
csot kapott, hogy a boszniai hadakkal
az öreg úr mellé álljon. Az új fűvel ki-
kél a háború is bizonyosan.

Az urak némán néztek össze, csak
Gyerőffy Mihály úr bólintott komo-
lyan.

Kassay uram Gyerőffyre pillantott
és a homlokára ránc vágódott.

— Kegyelmed is mindenttudó talán,
mint Önagysága?

— Azt tudom, amit itt mindenki: a
háború megvan, mihelyest a hó el-
megy.

— Ugylátszik, kegyelmetek itt min-
dent bizonyosan tudnak már.

— Valamit mi is tudunk itt a hava-
sok alatt. És szemünk is vagyon, hogy
lásson.

— Mi a csudát látnak itt a farkasok
és medvék közt? Mutassák meg nekem
is, hogy lássam.

Mérgező volt már Kassai uram; de a
fejedelemnek jó kedve volt és Gyerőffy
uramat se könnyen lehetett kimozdí-
tani a flegmájából.

— Mutathatok én, ha muszáj, ítélő-
mester uramnak olyat, ami mindennél
nagyobb bizonyosság.

Azzal övébe nyult és egy marék
pénzt vágott ki az asztalra, Kassay
uram elé, hogy az szinte megijedt.

— Ihol, lássa kegyelmed!

Kassay István nézte a pénzt: kemény
ezüsttallérok, vékony bányai pénzek
és egy-két arany.

— Na?

— Hát ilyen pénzzel járnak most a
havason. Katonazsold ám ez és nem
Fehérvárról került ide.

— Hát? Nem értem, — pedig már
kezdte érteni erősen.

Az urak, ügyeltek ők is. A fejedelem
szeme a vendégeken egyikről a másikra
ugrált.

Csendesen szólalt meg Gyerőffy Mi-
hály úr:

— Nó, ítélőmester uram, hiszi-e már,
hogy kész a háború?

Kassay csak nézegette a pénzeket;
tallért tallér után, márjást márjás
után, utoljára az aranyakat.

— Magyar arany, török arany! Hon-

nan került ide ez a pénz?

— Nem került az egy se. Itt van az régen. Csak most indul meg, hogy katonát szerezzen a hattyús lobogóknak. Sok van itt ebből még, úgy hiszem, talán sereget lehet vele állítani.

Erre a fejedelem is odafigyelt. Ez új volt neki is.

— Mit beszélsz, Mihály?

— Hogy ez a pénz a Zólyomi kincsből való.

— A zólyomi-kincsből való?

Gyerőffy Mihály úr egy cseppet megijedt attól, amit olyan bátran ki-mondott.

— Úgy beszélnek erre mifelénk.

Kassay nézett az urára; Rákóczi György szakállába könyökölt és két apró szeme közé ránc szántódott. A fogát összeszorította, úgy szűrte a szót:

— Hát Bethlen Péter? Az mit vitt el innét akkor?

— Nem tudom. De úgy beszélnek, hogy a kincs a havasban maradt. Ki sem is mehetett innét. Itt van. És most megmozdult.

Senki se szólt és mindenki tudni szeretet volna még többet, kérdezni azonban nem mert. De ott a vári nagy ebéd-lőházban megjelent a Zólyomi-kincs kísérteti újra. A mesebeli kincs, aki egykor kiszökött a várból, hogy híre-nyoma nem maradt; emléke is csak két halott és egy összedőlt torony. Aztán csak elbújt. Talán itt a hegyek között. Hogy most, amikor a Bethleneknek szükségük van reá, megmozduljon és katonákat szerezzen, sereget állítson és lángbaborítsa a Rákócziak reménységét.

A kincs...

Kassai uram összeszedte a pénzt és Gyerőffy Mihálynak visszaadta.

— Honnan szerezte ezt meg?

— Valami mokányoktól szedték el a szolgabírák.

— Ezt hát megtudtam volna. Nagyságod pedig mittévé leszen ezekután?

— Meg akarom lőni a medvémet. Azért jöttem ide.

*

Éccaka havazni kezdett és másnap egész nap hullott még harmadnapra is vékonyan. Aztán elállott.

A fejedelem a havasba ment: medvét lőni...

Szűz hóba nyomok nyomódnak bele: farkasnyom és rókanym, meg medvenym is, azután otromba emberi esizmanyomok és lónyomok is. Vékony csapások nőnek a nyomokból először, mint pókhálósálak kötődnek, szövődnek összevissza, aztán szélesebb ösvények taposódnak ki, amiken asszony és gyerek is eligazodik. És szánkanyomok, gyalog- és lószánkanyomok jönnek végezetül. Aki igazi vadászember, olvasni tud a téli nyomokból, mint iskolamester deákkönyvekből. Mindene- ket kivallanak a nyomok annak, aki érti a nyelvüket.

Rákóczi György híres, jó vadász volt, úgy mondják. Napokon keresztül olvasta a hóba íródó nyomok betűit. Keresztül-kasul a havason. Mint a kerengő sasmadár, amikor keresi a prédáját, úgy kerengett, tekeredett az ő vadászó útja a hegyek között. Akik vele járták, sokáig emlegették ezt az utat és olyankor káromkodtak.

Öreg Bánffy Farkas egyszer már nem állotta:

— Már szeretném mégis tudni, mit akar Nagyságod?

— Hát a medvét akarom!

— Dejszen már volt medve, kettő is!

— Csak nem az igazi! Én az igazit akarom!

Többet nem mondott. Öreg Bánffy Farkas jó vadásznak tartotta magát, mégis megmondotta:

— No, nekem elég volt kettő is. Az egész vadászás elég volt nekem.

És otthagya a társaságot, ment le Zentelkére. Az urakat is invitálta.

— Jó meleg borra, jó meleg házba, gyertek.

Voltak, akik vele mentek.

A fejedelem nem haragudott meg ezért.

Ha az igazi medvét meglőttem, aztán átjöhetek Gyaluba, urak. Torra. Majd üzenek.

Szép meleg nap volt, a hó megkásásodott, hogy nehéz járás esett benne. A lovak patkója közé beszorult és ragadott úgy, hogy az állatok minduntalan megcsúsztak. A fejedelem úgy

rendelkezett, hogy a holmit a szolgák hátára tarisznyálják, a lovakat meg a faluban hagyták, — Gyerőffy uram falujában voltak, Dongón. Ettől a rendelkezéstől megint beteg lett néhány úri vadász és elmaradt. Csupáncsak a kalotaszegiek szégyelték otthagyni az urat.

Reggel volt és szürkén felleges az égboltozat, amikor elindultak gyalog. A gornyikokat a fejedelem még az éjjel elküldte a hajtókkal. Ők még falatoztak egy kis hideg húst és meleg bort ittak. Aztán Rákóczi felállott és felvette a bélelt bekecset, a kucsmát fejébe nyomta, felkötötte derekára a bőrvövet, akibe a vadászkest dugta, nyakába akasztotta a szíjját, akibe a puska-tartó szaru, meg a kulacs akaszkodott, s a tarisznyáját, akiben az ételt meg a többi vadászkésztséget tartotta és vette a puskáját. Mindent magával szeretett hordani, szolgára csupán az ételneműt bízta. Neki elég volt egy kulacs és a tarisznyában egy kis étel.

— Mehetünk urak.

— Négyen állottak melléje készen: két Gyerőffy: Mihály és András, Valkai Józsi és Kabós Ferenc uramék.

— Hová indulunk?

— A Talharura — és az urak szeme közé nézett. — Úgy mondják, ott van az én medvém!

Úgy lehet ott! — mondotta Gyerőffy Mihály úr.

Kilépett a házból, az urak utána. Az udvaron puskás vadász. A fejedelem odaintette magához:

— Ambrus, te! Amit reád bíztam, elvégezted?

— Az öste elment a levél, talán már kézbe is van!

— Jó, egyéb újság nincsen?

— Nincsen!

— Akkor indulhatunk. Te, Józsi, hallom, ott a Talharu környékén hajlékot is kaphatunk éccakára.

Valkai Józsi bólintott.

— Ott igen. A Pojánán a bolond Varjuknál.

Akkor már a hegy lodalán taposták a kásás havat. Elül a fiatal Valkai Józsival a fejedelem, hátuk megett Kabós Ferenc úr, leghátul a két Gyerőffy:

apa és fia. aztán a vadászlegény a kutyákkal.

Gyerőffy Andráska egyszer csak felmutatott a hegyoromra.

— Látja, édesapám azt ott?

A hegyormon, — élesen tisztán látzott, — valami emberek magános fenyőszálat takarítottak kopaszra.

— Lármafa, — mondta az öregebb Gyerőffy.

— Sokat láttam, amióta járkalunk.

Még nem volt dél, amikor elérték az utat, aki Marisel felől a hegyek taréján átjőve halad lefelé Monostornak. Amolyan erdei út csak, de jól lejárva. Egy szánka jött lefelé nagysebesen, a lovak nyakán csengő.

A fejedelem már áthaladt az úton és lépkedett tovább az ösvényen, Gyerőffiék még az úton innét voltak, amikor a szánka elcsúszott mellettük. Hosszú, keskeny, karesú szánka és öt ember ült benne. Az egyik, amikor meglátta a vadászokat, kucsmájához nyult:

— Nem vadászidő ez, méltóságos uram. Zivatar lesz.

A szánka sebesen elsuhant.

Gyerőffy Mihály valamit dörmögött a szakállába, aztán felnézett az égre. Vékony, élesen hasító szél fújt és Szilágy felől fehéres, furcsa fellegek. Mintha apró tűhegyek csapódnának az areba és fúrnák magukat a bőr alá.

— Gyerünk, édesapám, önagysága intett.

Valóban, a fejedelem állott és integetett hátra. Egy puskás gornyikkal beszélgetett.

— No, — mondotta, amikor azurak mind ott voltak mellette, — ma talán mégis meglesz a medvém. Megkapták a lyukát.

— Abba bele is kell valakinek bújni, — dörmögte Kabós uram.

— Bele fogunk bújni, — mondta Rákóczi.

— Talán éppen Nagyságod? — szolt oda bosszusan Gyerőffy Mihály.

Rákóczi reánézett:

— Ha kel, hát én, — mondta aztán szelíden.

— Veszedelmes dolog és nincs rá semmi szükség — replikázott vissza Gyerőffy, — régi vadász vagyok, tu-

dom, hogy ilyen vén bolond kannal nem jó kikezdeni a maga lyukában. De ahogy Nagyságod parancsolja. Mi ott leszünk...

Még az ősszel, hogy a külső munka beállott, Varju János elment a Pojánáról és akkor érkezett haza, amikor a friss hó lehullott. És azóta megnépesedett vendéggel a Pojána, mint soha azelőtt. Mindenféle emberek jöttek ide, de a völgyek felől kevesebben mégis, mint felülről, a havasból. És hamarosan híre futott Kalotaszegen, hogy öreg Varju János kinn járt Magyarországon. Talán Ecseden, vagy másutt, de bizonyosan találkozott ott Péter úrfival, avagy magával az öreg úrral. Persze, senki semmi bizonyosat nem tudott. Csak talán akik ott jártak a Pojánán, hanem azok nem igen beszéltek erről, inkább egyébről. Furesa dolgokról. Mint Vajda Péter uram is, a meregjői Vajdákból való:

— A háború megvan már és a török az öreg úr mellé álott. Olyan igaz ez, mint ahogy meghalunk mindnyájan. Mire a pást kizöldül, bejönnek a seregek és az lesz boldog, aki hűséget tart a Bethlenekkel. Meglássátok.

Vajda Péter uram szavára nem indulhat ugyan az ember, de azért valamit kell, hogy tudjon ő is, mert lám csak, mi történt a sokadalomkor a Cifra fogadóban; tudja az egész világ, mert sok ember látta. Úgy esett, hogy katonák mulattak ott és belekötöttek valami fejszés mócokba, akik esendesen iszogatták a pálinkát. A mócok túrték egy darabig, de mikor az egyiket megütötték, az felkapta a fejszét és belevágta a katonába. Mire nagy verekedés lett. Két katonát agyonverték, a többi elfutott. Mire a mócok utánuk kiabáltak:

— Ne fussatok, úgyis megkapunk majd Gyaluban. Ott fogtok lógni a kapu előtt.

Aztán fizettek a korcsmárosnak arannyal, lóra ültek és fel a havasba. Ezt sokan látták akkor és bizonyos igazság, hogy ezek a havasiak nem mertek volna katonára rossz szemmel se nézni, ha nem tudnának valamit. Aztán aranyuk honnan volt?

De bizonyos igaz az is, hogy lónak, marhának nincsen ára, a gabonának annál inkább.

Azt pedig minden valamirevaló elméjű ember tudhatja, hogy ez háborút jelent...

...Ebéd után a belső házban bor mellett ül Varju János a vendégeivel. Ketten vannak a vendégek, a két Botos, édes testvérek és közös földön gazdálkodnak Kalotán. Délire érkeztek és először is megették a délt, aztán csendes borozgatás közben elvégezték, amiért jöttek. Kevés szóval, csendes beszéddel, mert ezek a Botosék éppen híresek voltak a kevés beszédjükéről. Már éppen készülődtek volna haza és egyikük kiment, hogy a szánkába fogasson. De visszajött nagyhamar.

— Nem igen mehetünk. Kegyetlen idő készül.

És valóban, künn már mérgesen kavarta a havat az északi szél.

— Jó annak, aki fedél alatt van, üljetek le és igyatok. Széjjelnézek egy cseppet az udvaron, aztán visszajövök én is.

A cselédházban lobogó tűz világánál egy ember szárítkózott:

— Jó estét, Domnu!

— Te vagy az Styéfán? Mikor jöttél?

— Jó ideje már, de vendégeid voltak, nem akartam bémenni. Kutjának való idő.

— Az asszonnyal beszéltél-e?

— Nem még. De minden rendben van a malomban. Jeget vágunk. Hoztam lisztet, számbaadtam Gáspár úrnak.

— Nekem nem hoztál valamit?

— De igen. Hajnalban, még sötét volt, egy ember mulatott a korcsmárban. Részeg volt már, amikor odamentem. Juon volt, Juon lui Urszu, tudod, aki cselédnek állott az új úrhoz.

— Aki ott volt velünk Szentlászlónál?

— Az, éppen az. Beállott az új úrhoz és sok pénze van, iszik és fizet.

— Tovább.

— No én is kértem egy pint pálinkát, aztán barátkoztam vele. Részeg volt és beszélt. Sokat beszélt, össze-vissza beszélt.

— Tovább.

— Sok ital lehetett már benne és rágta a belit. Összebarátkoztunk. Kérdezté: hová megyek. Mondtam: viszek lisztet a Pojánába. Azt mondotta: mondd meg az úrnak, hogy vigyázzon, baj lehet, mondd meg, hogy fusson és ne üljön otthon, a Pojána most nem jó hely, sokat tudnak az úrról.

— A bitang.

— Az a! Elmondta, hogy Dongóról küldték Gyaluba. A fejedelem ma a Talharu táján vadászik.

óra, végigvertem tetőtől-talpig a bottal. Csak nyögött. Aztán ott hagytam. Lehet, megdöglött, de ha él is, ott fog megfagyni.

Elgondolkozva jött a ház felé vissza Varju János. Hirtelen szélroham vágott az arcába, a süvegje messzire repült a fejről. Dörögve omlott a hófergeteg le a hegyoldalon, mintha agyon akarná lapítani a Pojánát. A zivatar egész erővel kitört. Fehér sötétség borult mindenre. Varju János a süvegje után futott és a pajta tájékán meg is

— Itt-é?

— Itt! Nem láttatok senkit?

— Nem!

— Pedig kétszer is megmondta Juon, hogy a Talharunál, medvére. Ötet Gyaluba küldték.

— Egyebet nem mondott?

— Nem. Aztán az ital levágta a földre. Én feltettem a szánkára és elhoztam egy darabon magunkkal. Mikor csendes helyre értünk, letettem a

kapta. Ahogy felmarkolta a fal mellett, egy emberrel állott szemközt.

— Ki az?

— Maftyé vagyok. Jöttünk öten szánkával.

— El tudtok jönni?

— Éppen csak beértünk. Déltájban, ahogy jöttünk lefelé, a dongói ösvény-nél Gyerőffy úrral talákoztunk. Vadászni mentek; többen is voltak.

(Folytatjuk.)

Dr. ASZTALOS MIKLÓS:

Wesselényi Miklós, az első nemzetiségi politikus Symposion könyvek, Pécs, 1926, 62. l.

Ma a nagy átértékelések korát éljük. A magyarság, faji és nemzeti egységének összeomlása keresztül revízió alá kellett, hogy vegye azokat a nemzeti-ideológiákat, melyen a környező fajok már régen keresztülestek. A háború előtti liberális optimizmus, a maga 30 millió magyaros tervezgetésével szertefoszlott s ezért örömmel kell fogadnunk minden olyan írást, amely történelmi támpontot nyújt egy új magyarfaji reálpolitika kiépítéséhez. Asztalosnak, a fiatal történetíró generáció értékes munkásának, komoly tanulmánya, ehhez az immár szükségszerű történelmi átértékeléshez határozott lépéssel visz elő.

A tanulmány Wesselényi eddig elrajzolt történelmi miniatűrjét éles szemszögbe állítja be. Széchenyi konzervatív és Kossuth—Deák liberális szemléletével szemben, szerző szerint ő képviseli a „lehető legjobb megoldást“, valamint korának ő a legkiválóbb nemzetiségi szakértője. Tragikum, hogy hatástalan maradt és programját az 1867. utáni idők sem fejlesztették tovább. Szerző markáns vonásokkal rajzolja meg Széchenyi és Kossuth nemzetiségi politikai álláspontját és reméljük, hogy beigért terjedelmesebb munkájában meg fogja találni azt a

történelmi vázlatot, amely az 1825. utáni idők megíróiból általában hiányzik. Említésre méltó az a szemléltető kép is, melyet a tanulmány végén a konzervatív és liberális politika kritikájaként nyújt s az a megállapítása, hogy a nemzetiségi politikánk a háború előtt nem jutott el a faji öntudat elsőbbségének meglátásáig. Ebben a befejező részben helyénvaló lett volna kiemelni azt, hogy az elmúlt idők a liberális „nemzeti“ imperiálizmus asszimilációs elméletét megcáfolták és a faji imperiálizmus történelemformáló erejét igazolták.

Szerző Wesselényi Miklós élsorba állításával, a 40-es évek nemzetiségi politikai elméleteinek összefoglaló ismeretetésével érdemes munkát végzett. Eltekintve a nemzeti szociálizmus pontatlan fogalmi meghatározásától s az első fejezetben használt már idejétmúlt „Széchenyi oktató, Wesselényi izgatató“, általánosító meghatározástól, ezt a kis könyvet, mely még most is uralkodó sok téves iskolai történetíró-sos meghatározást megcáfol s mely gondolkodóba ejtheti az újra lábrakapó nacionalista optimizmust, a nagyközönség legszélesebb körének ajánlhatjuk.

Szász Béla.

P U S Z T U L Ó N E M Z E D É K

Irta: Győri Imre. Bp.: Légrády-kiad. (1927.) 162 oldal.

Szerző célja, hogy a magyar gyermekviszonyok belső látképét megismertesse. Törekvése feltétlenül elismerésre méltó, mivel a kép, amely élénk tárul a regényszerűen összefűzött riportok sorozatából, annyira élesen állítja élénk az amugy is tudott gyermeknyomoruságot, hogy a hajunk szála is égnék áll s felébred bennünk a társadalmi felelősség tudata, hogy továbbra is ezt tétlenül szemlélnünk

nem lehet s minden ember egyenkint és összesen, különösképp pedig az ezzel hivatalból foglalkozók felelősek a döbbenetes állapotokért, amelyek nemzetünk pusztulásának rohamos folyamatát mutatják.

Memento ez a könyv, amely színes és megrendítő képekben újra élénk állítja, ama soha eléggé nem említhető szomorú valóságot, hogy Magyarország a csecsemő- és gyermekhalandóság, a gyermekbűnözés, a gyermeknyomoruság és népbetegségek terén a nemzet-

közi statisztikában ijesztő számaival a kultúrnemzetek között utolsó helyen áll!

Megrázó adatokra mutat rá, akár azt nézzük, hogy Budapesten évenként 25 ezer gyermekbűnöző kerül a nyolcszor akkora lakosságú London 2 ezer esetével szemben a büntetőhatóságok elé, akár azt, hogy az újszülött csecsemők közel 20 százaléka nem éri meg az egy éves kort, vagy hogy az összes halottak 25 százaléka az 5 éven aluli gyermekekre esik, hogy hazánkban évenként 22—23 ezer ember hal meg tuberkulózisban, s százezer számra pusztulnak el ártatlan gyermekek, mert sem az állam, sem a társadalom nem gondoskodik róluk.

A hibát elavult gyermekvédelmi törvényünk fogyatékoságában látja s többek között sürgősen új törvény és a gyermeknyomor kataszterének elkészítését javalja.

Műve tulajdonképpen nem szakember rendszeres munkája s erről az oldalról sok kifogása érheti, de különösen ott, hogy megmarad az orvoslásnak *csak tüneti* gyógyítási módja mellett, amelyen a modern szociálpolitika már messze túlhaladt, s hogy meglátásában nem látja, vagy nem meri látni a nagy társadalmi összefüggést a mindinkább súlyosabbá váló általános szociális kérdéssel, amelynek csak egyik része és következménye a gyermeknyomorúság kérdése, ami önmagában meg nem oldható.

A mű értéke az újságíró személyes tapasztalatainak feltárásában, a kérdés népszerűsítésre alkalmas feldolgozásában áll. Nemcsak értékes olvasmány, de kitűnő nyersanyag is található benne a további rendszeres feldolgozáshoz.

(Budapest, 1927 Karácsony havában.)

Ifj. Könyves Tóth Kálmán.

Gróf SZÉCHÉNYI GYÖRGY:

A negyvennyolcas lelkesedés és Kossuth Lajos a magyar törvénytárban. (Magyar Kultúra 22. szám)

A cikk elkésett, mert közben a javaslatból törvény lett. Nem is foglalkoznánk vele, ha nem volna egyike azoknak az utóbbi időben divatosá váló megnyilvánulásoknak, melyek a Habsburg restaurációt s miegyebeket, amelyek veléjáró dolgok a magyar nemzeti függetlenségi küzdelem történetének átírásával igyekeznek elősegíteni. Ezek a kísérletek nem volnának önmagukban veszedelmesek, ha nem az 1919-es nemzeti visszahatás lenne az a kiindulási pont, melynek életlehetőségeiket köszönhetik. Itt az ideje felszámolni az ellenforradalmat, nehogy belőle restauráció keletkezzék, amelynek értelmében az összes antiprogresszista tényezők találkozhatnak.

Amikor dr. Czapik iskolamesteri cikkét Kossuthról keresztülerőltették, jól lehetett látni, hogy a következőkben egész 1848. új, nagyszabású megvilágításba fog kerülni.

Március 15. szimbólikus jelentősé-

gét egész törvényhozásunk elismerte, mindannak dacára az előkelő cikkíró utcai lelkesedésnél többet nem lát benne. Ez még hagyján volna, de az 1848-as sajtót kapcsolatba hozza az 1918-as forradalmi sajtóval s bár mindegyik külállam sajtójának fejlődése okulásul szolgálhatna, velős rövidséggel megállapítja, hogy az ország pusztulásának az oka — a szabad sajtó. Már pedig, kérde találóan, megünnepelheti-e valaki az első berugásának emlékét, ha jelenleg is annak a következményeit hordozza?

Ezután a meggyőző és áttetsző érvelés után, már előre borzongunk tőle, hogy mi lesz Kossuthal. A következő három oldalas elmélyedés azután érdeklődésünket kellékeppen honorálja. Megtudjuk, hogy Kossuth nem nemzetpolitikus, hanem pártember. Csak az nem vehető ki a cikkből, hogy vajjon a nemzetnek melyik rétegét nem képviselte, a kisdéd aulikus tábort,

avagy a nemzetiségeket? Súlyos hiba a cikkíró szerint, hogy Kossuth a Habsburg-háznak nem barátja. Ezen az alapon tehát az egész történelmünket át kell írni, mert 1526-tól sok más kiválóságunkról is ugyanez állapítható meg? Kétségtelenül érdekes történelmi értékelés! Most azonban két rettenetes bűne jön Kossuthnak: az egyik az, hogy az egyház ellen volt, másik, hogy a polgári házasság híve volt. Az elsőre bizonyítékot nem kapunk.

Természetes, hogy ezen bevezetés után a törvény kerül sorra. Szórolszóra cáfol. Némelykor szokatlan érvekkel. Így Kossuthnak könnyű volt áldozatkésznek lenni, mert — nem voltak jobbágjai. E megjegyzésből arra következtetünk, hogy a gróf úr csak a többezer holdasakat tartja áldozatkésznek, merthát azok a nemesség túlnyomó tömegével szemben több ezer jobbágyot szabadítottak fel. És csodálatosképp 1918-ig nem ők, hanem a köznemesség ment tönkre!

Legjobban hangzik a cikkíró úr a törvényben bennefoglalt „független” és „szabadság” szavakra. Az első nézve fejtegetései után kitűnik, hogy merő agyrém és hogy a magyarság csak Habsburg-relációban tud megélni. Még rosszabbul jár a szabadság szó, mert mint a cikkből nagy bámulatunkra kivesszük, 1918-ban a „Kossuth-féle politika torz szabadság eszméje” jutott diadalra! Ezek szerint

nagyantánt, egykori nemzetiségeink törekvései, a bolsevisták s megannyi új Európát formáló tényező, mind semmi a Kossuth-ideológia bomlasztó hatása mellett!

Hogy négyoldalas „történelmi” fejtegetés alapján a cikkíró úr ezek után még „a jós szerepére is vállalkozik”, magától értetődik. Haruspexei és augurjai már tudósították arról, hogy az ország közvéleménye már elfordult Kossuthtól és nincs széles e hazában komoly tényező, aki a legitimizmus igazát be ne látta volna. Így joggal jósolhatja azt, hogy e törvény, mely „történelmi valótlanyságot” tartalmaz, rövidesen kitöröltetik onnan.

Eddig a cikk.

Mi írjuk meg a valódi Kossuthot? Mert hogy a „bujdosó” Rákóczi, a forradalmi Kazinczy, a „szabadkőműves” Kossuth és az istentelen Ady után *itt valahogyan gátat kell vetni a történelemátírásnak*, az bizonyos.

„Az idők eljártak felettünk” — írja a cikkíró úr. Ez vígasztal minket is. Az eljáró idő nemcsak a forradalmak, hanem a restaurációk gyermekeit is eltemeti. Az idő eljárt. S bár, Cicero szavaival élve, nem hivattunk már a bölcsőben arra, hogy consulok legyünk, engedje meg gróf úr, mi is jósoljunk valamit. *Az eljáró idő négyszáz éves kapcsolatokat is eltemethet, de nem írthatja ki a magyar fajnak Kossuth-hirdette öncélúságát!*

Szász Béla.

K É T K I Á L L I T Á S

Az Ernst-Múzeumnak igen méltóságos gyűjteménykiállítás-programját, melyen Csók, Kernstock, Szőnyi stb. neve szerepel, most Fényes Adolf kollekciójával nyitja meg. A gyűjteményes kiállításokkal folytonosan új művészettörténeti perspektívák nyílnak a közönség elé. Az olyan visszatekintő szándékkal összegyűjtött anyag, mely — mint a Fényes Adolfé is, egy teljes művészi mult fontosabb állomásait idézi, mindig új fényt vet azokra a stílus-kísérletekre, művészi törekvésekre,

melyek a mult század utolsó évei óta a szemünk előtt folytak le. De a személyes élmények, a stílusharcok közvetlen szemlélete nem adhatja fel azt az anyaggá, érzékelhetővé kristályosodott történelmi tény, amit egy-egy nagy művész egyéniségének geológiai mélységeiből vetnek fel a művészeti mozgalmak.

Fényes Adolf egyéniségének gyűjtőlencsésén át egészen külön, tömör világításban áll elénk az impresszionizmus utáni tartalom keresés. Mikor a natu-

rálizmus, melyhez Fényes is — mint akkoriban nevezték — a „szegényemberfestő“ szívvel-lélekkel hozzásegődött, kiheverte a diadalmámorát, belátta, hogy a festőművészet azzal, hogy az akadémikus piktúrától az irodalmiság eejtésén át az objektíveskedő természetábrázolás felé közeledett, voltaképpen nem jutott semmi pozitív célhoz sem. Csak olyan lehetőségeket tárt fel, melyek a megvetett és többé-kevésbé konvencionális irodalmi tartalom helyébe most a festő egyéniségével szemben támasztanak fokozott igényeket. Ezen a felfedezésen túl egyetlen kiemelkedőbb tehetség sem állhatott meg az impresszionizmus szűk perronján. Az irodalom felé vezető hidak leégtek. Az irány, amely felé még út nyílt volt, ahol a jelenségeknek relatív igazságát a festő egyéniségéből növesztett egységben kellett összefoglalni. Ahol a látomás szubjektív összetevője pótolta az elejtett irodalmi tartalmat s a jelenség naturalisztikus értelmű igazságának csak alárendelt szerep jutott. Az individualizmus olyan mindent átengő jelszó volt, mely a festőket egyéni megoldásokra kötelezte.

Fényes Adolf, mikor fejlődése a német emlíkről szívott naturalizmustól elválasztotta, egészen váratlanul megteremtette a maga árkháikus, romantikus vízióvilágát. Az ószövetségi, zsidó történelmi témákból s egy álmodozó poétalélek mélységéből alakult képérmód, mely ha nagy egységében idegen is, az elemeiben annál csodálatosabban magyar. Az ószövetségi jeleneteket olyan fák, halmok, olyan ég, rétek, házak nézik ezeken a képeken, melyeknek a színei a magyar Alföld komorságáról, letompított mély harmóniájáról származtak. Maga Fényes tesz erről tanuságot. Az „Üt“, „Friss szántás“, „Áldott nyár“ stb. c. képein az Alföld színbeli, vonalas momentálításához hozzánövesztett és széles távolságú, tömör tónusellentéteket növeszt és ugyanezeket az elemeket használja a biblikus képeinek építésére is. A romantikus kompozíciókon az Alföld színbeli komorságát néhol

raffinált finomságú cézannei vonal, föltszerkezetre, néhol németes doktrinér szerkesztésű képstatikára húzza rá.

A magyar művészet egyetemes fejlődése szempontjából Fényes romantikus kora nem jelent fejlődést. Lehet az ő szempontjából egyénileg, vagy egy szűkebbkörű közönség számára rokonszenves, de a művészeti életünk alakulása szempontjából csak zsákucca. Ugy látszik Fényes is érzi ezt — legalább is csak ez magyarázza a képlátás módjának azt a kettősségét, mely oeuvre-jén végighasít.

A Benczur Társaság, mint a katalógus előszava mondja, azzal a programmal rendezi kiállításait, hogy a stílusoknak „ebben a kháoszában rendet teremtsen és a művészi egyéniséget felszabadítsa a különféle jelszavak terrorja alól.“ Vagyis, hogy semmiféle olyan „pozitív“ művészi programja nincs, mely a tömörülésnek kötelező uniformist jelentene. A festésmód, elképzelésmód annyira egy és annyira minden művész sajátja, fejlődése annyira titokzatos és előre nem látható, hogy a megkötése a művészet lényegének elmentmond. Igazi művésznél, akár tagja egy társaságnak, akár nem, ilyesmit elképzelni sem lehet. Nem lehet tudni, hogy a Benczur-Társaság milyen eszökökkal harcol a felszabadító hadjáratában, annyi bizonyos, hogy igen különböző egyéniségeket és igen különböző értékeket vont egy kalap alá.

Legmarkánsabb s egyúttal legértékesebb festői a kiállításnak *Csánky Dénes* és *Udvary Pál*. Csánky legutóbbi gyűjteményes kiállítása óta igen nagyot egyszerűsödött. Az, hogy a jelenségek nagy formai és színbeli összefoglalását kereste, egy belsejében monumentális stílushoz vezette. Előbbi könnyed, széles és impresszionisztikus festőfakturája helyébe most simább, lágyabb, de kötöttebb és masszívabb festékfelrakása lépett s ezzel megnövelte az egyszerűsödésnek tartalmát. Akármilyen váratlannak is látszik ennek az új stílusának kialakulása, előjelei már ott voltak a Csánky régebbi képein is. Stílusadóvá az az egyéni

technikai felfedezés vált, mellyel a régi képek horizontján a fák lombjait szeretete megoldani. Hogy új stílusa mi-ből, honnan fejlődött, csak abból a szempontból lényeges, hogy igazolja Csánsky meglátását, hogy számára az utolsó évtizedek művészeti mozgalmi azt az eredményt adták, amit a kifejezés eszközeinek teljes felszabadítása jelenthet az egyéni utakat járó művész számára. A művészi érték megítélése szempontjából csak az lényeges, hogy ez az új festői nyelv gazdag és hatalmasan kifejező.

Udvary Pál széles, robusztus művészetében, mely itt is kiállított régebbi képein a színek anyaggá súlyosodó tömörségéből épült, most új oldalt, hihetőleg új fejezetet nyit meg a markáns foltokba rakott áttetsző és foszforeszkáló lazurok „Avignoni parasztja“. Ereje itt sem csökkent, csak az artiztikuma nőtt.

Kálmán Péter gyűjteményével egy sok mindent végigpróbált, sok stílussal kísérletező művész mutatkozik be. A múlt század második felének realizmusából, a szürkés színek túlnyomóan tónusos művészetéből indult ki. Később megcsillan valami munkácsyas hatás, majd a hideg színekben csillogó német impresszionizmushoz jut. Itt a skálája („Nevető leány“ c. képén) az egészen északian hideg Zorn-éhoz közeledik. Idegen miliőben felnőtt és beérkezett művészek csak a szeretettel való bele-mélyedés, a finomságok átélvezése és a temperamentumnak ezekben kiüt-köző melege révén rokonodik haza.

Aldor János egyszerű, tiszta művésze nem szánt mélyre, de becsületes, őszinte vallomás. *Déry Béla* lírájában az erő és a finomságok váltakoznak. *Katona Nándor*, *Knopp Imre* régi értékeiket adják. *Dudits Andor* „Eskü-

tétele“ a régi konvencionális patétikus hangon akar beszélni egy új történelem pillanatáról. *Kunwald Cézár* temperált színfinomságai, *Olgyay Ferenc* aransárga harmóniai ismert értékek. *Gy. Sándor József* nagyon különböző értékű képei közül a „Behavazott város“ puhasága, „Kismarton udvar“ ódonszínű levegője és „Tavaszi“ c. képe felfogásban, érzésmódban is csodálatosan különbözőek. *Tolnay Ákos* művésze nem az új festői értékek keresésében, hanem a régiek finomításában leli magyarázatát. Nem köti magát stílushoz, fakturája is változó. *Udvary Géza*nak igen szép „Mi ketten“ c. arc-képe.

Még a nagy különbözőség mellett is a kiállítás autszeiderei gr. *Batthyány Gyula* és *Frank Frigyes*. *Batthyány* gr. egyéni, de kissé túlzott szabadossággal emáncipálja magát a jelenségek formai lényegétől, így azután p. ruharánci feszes, kemény, vagy egészen amorfi kagylós idegenségek. Arisztokratikus stílusával legtöbb megfelelést a quattrocen-tos „Firenze“ c. képe mutat. *Frank Frigyes* régi — ha nem is nagyigényű, de a mesterség szempontjából föltétlenül becsületes akadémikus stílusa helyett most új ruhában tért vissza Párizsból. Hideg ellenszenves szürke-fekete képein egy-egy harsogó lokális piros, zöld stb. folt kietlensége. Plakátszerű, muzsikátlan, levegőtlen, színben, vonalban szándékosan dekomponált képei épp olyanok és éppúgy csak múló divat, mint a jazzband. Az európai fül számára lehet exotikum, de a nyugati léleknek legfennebb pillanatnyi negativumát fejezi ki — a múló elgazdátlanodást, eltévedést.

Szokolay Béla.

Dr. Siklóssy László: Gyorskocsin Erdélyben

(Kutatások, rajzok, emlékezések.) Pásztortűz könyvtár 10, sz.

A kolozsvári Minerva r. t. kiadása 1927. 140 o. (Studium főbizománya)

A magyar művelődéstörténet érdekes és jeles kutatója, mint mindig, most is egyéni, kevésbé ismert utakon tallóz multunk mezején. Fáradságos munkája pompás virágaiból kötött esokrát szeretettel örök szerelmünk: Erdély oltárára helyezi.

Siklóssy könyvének sok adata azonban egytől-egyig viruló színné, zengő hanggá, édes-bús léletté válik. Nem adathalmaz pusztán, hanem az erdélyi léleknek és Erdély műveltségének ékes szószólója. Akár a 15.—18. század elviharzott küzdelmes, háborús éveiben, vagy ezen kor pezsgő boldog béke idején, akár a legutolsó évtizedek, talán még messzebb tünt napjaiban kutat, mindenkor fajunk szellemi kiválóságának, minden nemes és fenkölt eszme iránti rajongásának csillogó ékköveit hozza felszínre, vagy legalábbis a már ismert tényeket teljesebb, megilletőbb világításba helyezi.

Művének első dolgozata, melytől könyve címét is nyerte, az elmúlt század negyvenes éveinek leggyorsabb közlekedési alkalmatosságán, a gyorskocsin való utazást írja le, irodalmunk két neves munkása: Vahot Imre és Erdélyi János erdélyi utazása kapcsán. „Erdélyi művész-család a középkori Bécsben“ című fejezetben meggyőzően hirdeti, hogy az erdélyi hazából a császárvárosba származott s ott anyagi jóléthez és tekintélyes behagy a hazánkban található legrégebb fali szőnyegek javarésze Oláh Miklós kb. 50 darabra tehető szép szőnyegyűjteményéből származik.

Borkedvelő őseink — s egyben kártsáraink — némi igazolására szolgál a híres-neves salernói iskola (egyetem) azon megszívlelendő orvosi tanácsa, mely határozottan és nyomatékosan ajánlja a borivást. („Javalja az iskola a borivást!“) Érthető, ha e fülnek kedves orvosi tanács, az ékes hexameterű aranyszabály, a „Regimen Sanitatis Salernitanum“ kapós volt a középkor

folyamán. Sőt, a modern orvosi tudomány nem egy esetben vall kudarcot a maga medicináival s akkor újra a bor marad a legajánlatosabb gyógyszer. Emlékezzün csak a spanyol járványra, a náthalázra! Am a magyarság mindig mértékletes volt a borivásban, aminek nem legutolsó igazolója folyáshoz jutott Erdélyi-Siebenbürger ötvös család újabb tanuságtévője annak, hogy „a művészetek újjáéledésének idején (reneszánsz) Bécs városában nem volt szégyen erdélyinek lenni“, vagyis mestereink tudása veteke-dett korok legnagyobb külföldi mestereinek ügyességével. Más példának hozzuk fel ennek erősbitésére „Ajándékos eleink“ című fejezetből azt is, hogy János Zsigmond 1566 június 23-án Zimonyban Szolimán szultánnak, a többek között, egy általános csodálatot keltő hüvelykujjgyűrűbe foglalt mesteri művű órát ajándékozott, mely csengő haranggal jelezte az időt és amelyet egy szerény sorban élő enyedi aranyműves, Egyed mester készített. Szép világot vet említett fejezet eleink ajándékozásaira is: akkoron csak iparosművész kézből kikerült holmival örvendeztették meg egymást s ezzel egyrészt pártolták, fentartották és felvirágoztatták a honi művészeteket és mestereket, másrészt pedig maga az ajándékozás is bensőségebb, igazabb kedveskedés volt mint ma, mikor e célra a tömegesen gyártott ízléstelen haszontalanságokat használjuk.

Szép megemlékezés foglalkozik, történelmünk egyik legérdekesebb alakjával, Oláh Miklós püspökkel, aki egyike volt az első „istóriás kárpit“ (flandriai szőnyeg, vagy általánosan gobelin) gyűjtőknek. Igen valószínű, az is, hogy a legtöbb bordalunkat olyan művészek szerzették, akik nem mondhatók a bor nagy kedvelőinek.

Bosco, a világjáró nagy bűvész természetesen Erdélyben is járt: Kolozsvárt, a szabadságharc előtti évek-

azon megszívlelendő orvosi tanácsa, mely határozottan és nyomatékosan ajánlja a borivást. („Javalja az iskola a borivást!”) Érthető, ha e fülnek kedves orvosi tanács, az ékes hexameterű arany szabály, a „Regimen Sanitatis Salernitanum“ kapós volt a középkor folyamán. Sőt, a modern orvosi tudomány nem egy esetben vall kudarcot a maga medicináival s akkor újra a bor

marad a legajánlatosabb gyógyszer. Emlékezünk csak a spanyoljárványra, a náthalázra! Ám a magyarság mindig mértékletes volt a borivásban, aminek legutolsó igazolója az is, hogy a legtöbb bordalunkat olyan művészeink szerzték, akik nem mondhatók a bor nagy kedvelőinek.

(Folytatása következik.)

Székelly Miklós.

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR MULT ÉVE

Nemrég jelent meg a Fővárosi Könyvtár 1926. évi értesítője, mely 184 oldalon számol be, e nagyhivatású intézmény munkásságáról. Az itt nyilvánosságra hozott adatok és évi jelentés, ismételten bizonyítják ama már köztudomássá váló tényt, hogy a Könyvtár ma a hazai közkönyvtárak között legmozgékonyabban tölti be feladatát s a nagyközönség kultúrigényeinek kielégítésében az első helyen áll.

A központi könyvtár tíz fiókjával egyetemben csak könyvek beszerzésére 3.150 milliárd koronát fordított, vétel útján 36.973 kötetel növelve állományát. Csere, ajándék, kötelempéldány-kép kapott kötetekkel a gyarapodás 38.599 kötet. Az előző évvel szemben ez 13.784 kötetel (35%) több.

Nyelvi megoszlás szempontjából ezek között legtöbb a magyar nyelvű (69.7%) utána a német (22.7%), majd francia (2.8%, olasz (0.3%), míg román, tót, szerb-horvát, orosz, egyéb és többnyelvű könyv együttesen 1.3%-kal van képviselve.

Szakok szerint a központban a társadalomtudományokkal foglalkozó könyvek gyarapodtak leginkább (34.6%), utána a történelmi és földrajzi könyvek (17.6%), majd a művészettel foglalkozók (10%), stb. míg a legcsekélyebb gyarapodást a nyelvészet mutatja (1.9%). A fiókkönyvtárakban a szépirodalmi és irodalomtörténeti könyvek gyarapodása dominál (57.1%).

Hogy az anyag gyűjteményenkint hogyan oszlott meg, abból csak azt ra-

gadjuk ki, hogy a könyvtár legfontosabb s legértékesebb osztálya a „Budapesti Gyűjtemény“ gyarapodására 1257 kötet esik, s közöttük több XVI. és XVII. századbéli budapesti vonatkozású ritkaság szerepel. A „Budapesti Gyűjtemény“ székesfőváros multjával és jelenével foglalkozó műveket és sajtótermékeket gyűjtő várostörténeti osztály. Az ugyancsak itt kezelt, a maga nemében páratlan budapesti vonatkozó „Ujságszelvény Gyűjtemény“ 746 darabbal gyarapodott, amely szám nem szerepel az általános gyarapodási kimutatásban, hanem függetlenül máshol van feltüntetve s mint azon felüli plusz tekintendő. E gyűjtemény a Budapestre vonatkozó, az egész világon bármely nyelven megjelent ujságcikkeket gyűjti s eleddig — becslés szerint — 30 ezerre tehető feldolgozott cikket számlál. A többi gyűjtemény is jelentés számban és értékben gyarapodott.

A forgalomra a következő adatok vetnek fényt: 13.023 volt a rendes beiratkozott kölcsönzők száma, ebből központra 1732, a tíz fiókra 11.291 kölcsönző esik. Míg a helyben olvasók 91.003 esetben használták az olvasótermekeket. Hogy az utóbbi adat megelevenítve mit jelent, azt csak akkor látjuk, ha megtudjuk, hogy a budapesti összes könyvtárak együttvéve kereken 160 ezer látogatót jegyeztek fel. Ez azt mutatja, hogy a Fővárosi Könyvtár egymaga majdnem akkora forgalmat bonyolított le, mint az összes bu-

dapesti közkönyvtárak együttesen.

Hogy mennyire vették igénybe a könyvállományt, arra jellemző, hogy a könyvtár 509.509 kötetet kölcsönzött ki, a helyben olvasók pedig 158.236 kötetet használtak. Az összforgalom tehát 667.745 kötet, ami annyit jelent, hogy 2.225 kötetet szolgáltat naponta a könyvtár a kultúrát.

Rendkívül érdekes a kölcsönzők foglalkozás szerinti megoszlása. Legtöbb volt a középiskolás: 2562, majd a köztisztviselő: 1763, háztartásbeli (feleség, nő-családtag, stb.): 1272, tanszemélyzet 614, főiskolai hallgató: 1158, író és művész: 210. Bér munkás mindössze: 409, míg tanonc (és elemi iskolás) pedig 877 vette igénybe a könyvtárat. Kevesen voltak a katonatisztek: 135-en, amire magyarázat, hogy jól felszerelt saját könyvtáruk van. Ugyanígy az egyetemi tanárok is, akiknek az Egyetemi Könyvtár áll rendelkezésükre kis arányszámmal szerepelnek: 36-an voltak rendes tagok. (Létszámukhoz viszonyítva mégis jelentős szám: a budapesti egyetemi tanárok 8%-a.)

Eme érdekes és legapróbb részletekig kidolgozott adatokat követi a gyarapodás válogatott jegyzéke a decimális rendszer szerinti főbb szakcsoportokra tagolva az új szerzeményt, amely a

KIRÁLYOK KIRÁLYA

Cecil de Mille, a kiváló és jónevű amerikai rendező, miután már kimerítette a mozdramák összes társadalmi variációját — a vallástól kérte kölcsön legújabb filmje témáját. Szövegírónak kinevezete a négy evangélistát és mind a négyet összekeverve, sok-sok kilométeres filmet csinált belőle. S a végzett mű monumentálisra sikerült. Annyira monumentálisra, mint például egy amerikai felhőkarcoló — vagy esetleg egy Dempsey—Tunney-féle boxmérkőzés. Megvan benne minden, amit a technikai tudás megenged s olyan földrengés vonul végig a nézők szeméi előtt, amelyhez képest a messzini földindulás csupán homokbucák omladozása volt. A film főszerep-

quantitatív kimutatás után a gyarapodás kvalitására vet fényt, amit a currens folyóiratok 472 különböző nyelvű és minden szakot képviselő folyóirat felsoroló jegyzéke zár le.

A vaskos értesítőt, amit már a könyvtár újonnan megválasztott igazgatója: Enyvvári Jenő publikál, a könyvtár néhai igazgatójának és újjászervezőjének, Kremmer Dezső dr. képe díszíti, akinek érdemeit és irodalmi munkásságát felsorolva, meleg hangon állít emléket a bevezetés.

Az értesítő újra bizonyítja, hogy a Fővárosi Könyvtár hivatása magaslátán áll s vezetése európai viszonylatokban is első helyen álló bibliografiai szakfelkészültséggel történik.

Mindezek ellenére mégis azt látjuk, hogy nagy kultúrjelentőségét nem ismerik fel s igényeit nem méltányolják eléggé s központja ma is abban az épületben kénytelen meghúzódni, mely 1912-ben is már szűknek, bénítónak, alkalmatlannak s méltatlannak bizonyult.

Ezen pedig most már sürgősen segíteni kell!

(Budapest, 1927. Karácsony-havában.)

Ifj. Könyves Tóth-Kálmán.

lője — Krisztus — a mellékalakok, az összes szentek — apostolok — az egész új testamentom. És a rendező itt követte el a legfőbb hibát. Annyi szereplőt zsúfolt össze, hogy Krisztus szinte mellékalakká törpült el közöttük. (Általános hibájuk az amerikai rendezőknek.) Sajna, a darab isteni főszereplőjének alakja kissé lélektelenül vitte a nagyszerű cselekményt és néha még az emberi magasságot sem érte el — nem hogy az Isten-emberét. A film mindenesetre határhöve az amerikai filmművészetnek — s egyetlen hátránya csupán az, hogy nem európai színészek játszottak benne.

Fiala Ferenc.

A SZERELEM

(Corsó, Orion, Omnia)

Balzac „Longenais hercegasszony“ híres regényét pergeti le előttünk a német filmipar legújabb alkotása. Olyan film, amelyik ünnepnappá varázsolja a mozilátogatók napját, bár még csak megközelítőleg sem éri el azt a tömeghatást, mint valamelyik közép-szerű amerikai „óriásfilm“. A publikum nagy része csalódva távozott a premierről, de az öreg mozipók szeme boldog meglepéssel csillogott az előadás alatt. Mert a *Szerelm* közel jár ahhoz, amit filmművészetnek szabad hívni. Sőt sokhelyen igen közelről érinti azt.

A darab főszereplője Elisabeth Bergner és személyének varázsa végig vonul az egész előadáson és csodálatosan finom ettitude-ket vált ki belőle. Olyan művészetet produkál, mint igen kevesen társnői közül. Bergnernek ez a negyedik filmje koronája eddigi szerep-

lésének, de reméljük, hogy ennek a gyermekteleg asszonynak nagyszerű skálája még továbbra is felfelé emelkedik. Különösen akkor, ha partnereit nagyobb sikerrel válogatja majd meg, mint a *Szerelm* c. filmjében, ahol a tábornok szerepét egy eleddig — és reméljük hogy azután is — teljesen ismeretlen és gyenge színész játszotta. A hatalmas, nagy szál, de szimpatikus szerepű katona sokban emlékeztetett Waldemar Psylanderre — azzal a különbséggel, hogy Psylander mintegy tizenöt esztendő alatt játszott. S ami akkor nagyszerű lehetett, az ma szármalmas ostobaságnak tűnhet fel. Ettől az egyetlen zavaró motivumtól eltekintve azonban a film a klasszis filmek közé tartozik nagyszerű rendezésével és női főszereplőjével egyetemben.

Fiala Ferenc.

Paul Raynal színműve a Kamarszínházban.

A színdarab, melyet *Kállay* Miklós tetszetős és ápoltságában kap a magyar közönség, a barátság apotheózisa. A barátság, ez a régi divatjamult valami, melyet ma már többnyire csak azok hánytorgatnak, akik vissza akarnak vele élni, olyan a mostani szomorú időkben, mint a kiveszőfélben levő bölény, s ezért *Raynal* műve föltétlenül moráljavító hatású. Már most, hogy ezt előrebocsájtottuk, annak elbírálása, hogy a baráti érzés felveheti-e a versenyt egy sokkal elementárisabb ösztönnel, a szerelemmel, az ismét más lapra tartozik.

S mivel a szerző azt mondja, hogy igen és ennek illusztrálására írja a darabját, a modern Orestes és Pyladesek fenkölt esete új megvilágításba kerül ugyan, de nem hallgathatjuk el azon csekély aggályunkat, hogy a kissé talán elvont idealizálás nem veszélyez-

teti-e e színpadi mű reális élményhatásának épségét?

Nyugodjunk bele, hogy igen, a valószínűségeen egy kis csorba esik, Henry de *Guise* tüneményes barátsága Simon de *Peran* (Uray Tivadar) iránt egy kissé az álmok birodalmából való és az emberek nem egykönnyen áldozzák fel egy Aline de *Rège* princesse (Várad Aranka) iránti hajlandóságukat, amihez életüket kötik.

Vígasztaló, hogy a darab détail-analiziseiben túlhabzik a ma életének igaz és őszinte feltárása s amit elvesztünk a réven, megnyerjük a vámon, amennyit veszít a darab reális élményszerűsége, a főcselekmény kissé feltűzött moralitása által, ugyanannyit nyer erkölcsi súlyban és jelentőségben.

Várad Aranka játéka meglepően és lenyűgözően grandiózus volt, különösen azokban a jelenetekben, hol tetőpontra hág szerepében a lelki viaskodás és a lendületes hangulatcsereknél. *Odry* Árpád mély, tartózkodó, zajos hatáskeltéstől ment játéka és *Uray* Tivadar jól

árnyalt deklamációja, szerencsés gesztusai pillérei a várható sikernek.

A színmű irodalmi értéke nem túlsá-

gosan jelentékeny ugyan, de közönségnevelő hatása mindenesetre üdvös.

Káldor László.

Virány Egon:

Magyarország utja az egyesült államok felé

Igen érdekes kis könyv jelent meg a napokban, amely egészen új úton haladó gazdaságpolitikai orientációval Európa politikai balkanizáltságából mutat kiutat. Statisztikai adatokkal jól alátámasztott, meggyőző érveléssel bizonyítja, hogy Magyarországnak a balkáni államok élén van a helye, mint egy hatalmas kiterjedésű vámközösség vezető államának, mert magasabb kultúrája, fejlettebb mezőgazdasági, ipari termelése és közlekedési viszonyai predestinálják erre. A szerző szerint Magyarországnak ezeréves mult után végre le kell mondania a nyugati kultúra védőbástyájának dicsőséges, de passzív és áldozatos szerepéről, az élet-

erős Balkánállamok élén kell aktívan küzdenie gazdagodása és boldogulása érdekében. Virány Egon tisztán gazdasági alapon fejtegeti problémáját, de így is elkerülhetetlennek látja a szomszédos államok részéről a magyar területekről való lemondást, mert enélkül őszinte együttműködés nem lehetséges.

A szerző a bonyolultabb gazdaságpolitikai kérdéseket a nagyközönség számára is könnyű-érthetően és érdekesen világítja meg s jól megírt, logikus okfejtésű könyvével bizonyára sok hívet fog eredeti felfogásának szerezní. A munka az Athenaeum bizományában jelent meg. Ára 2 pengő.

Az „Uj Aurora“ 1928. évi kötete megjelent. Felvidék és Erdély neves írói válogatott műveit közli, naptár-rész után. Kapható 5 P-ért minden könyv-

kereskedésben, vagy Pozsony: „Concordia“ kiadóvállalatnál 26 cseh-koronáért.

III I D

irodalmi, művészeti és társadalmi folyóirat.

Megjelenik évente 12 számban.

*Előfizetési ára negyedévre 4 pengő,
félévre 8 pengő.*

Csak eredeti kéziratokat veszünk figyelembe a szerkesztésnél.

A szerkesztőség leveleket csak fontos ügyekben válaszol meg.

Kéziratot vissza nem küldünk.

AZ ERDÉLYI BÁLT 1928. február 12.

(vasárnap) rendezik az erdélyi egyetemi és főiskolai hallgatók a **Fővárosi Vigadóban**, este 10 órai kezdéttel az eddigi szokásos székely bállok helyett.

Báliroda; V., Deák-tér 1. II. e. mindennap délután 2-7-ig

Telefon; Teréz 212-42.

Speciális levente jelvények
Művészi sportérmek és plakettek, sportszobrok, kelyhek mint tisztelet és vándordíjak egyesületi stb. jelvények

Morzsányinál

Budapest Eskü-ut 5

Zeneakadémiát végzett urileány zongora órákat ad. Cim a kiadóban.

MIHÁLY GÉZA

képkereskedő és képkeretezési szaküzlete
BUDAPEST, VIII., BAROSS U. 41,
(Mária ucca sarok)

Művészi festmények nagy választékban, előnyös fizetési feltételek mellett kaphatók, Mindenfajta kereteket készít.

Egyetlen székely üzlet e szakmában.

**Ha elsőrendű, elegáns
férfiruhát akar
keresse fel**

SIMON BÁLINT

uriszabóságát

Budapest VI, Hajós ucca 19

(Opera mellett)

Telefon: L 982-75

FORRÁS

ANTOLOGIA

I. (ŐSZI) KÖTET

ÁRA: 3 PENGŐ

BÁNYAI KORNÉL, BOROS FERENC, ERDÉLY JÓZSEF, FÉJA GÉZA, FODOR JÓZSEF, SARKÓZI GYÖRGY, SIMON ANDOR, SZABÓ LŐRINC, VARGA ZSIGA VERSEI AJTAY MIKLÓS BEVEZETŐ TANULMÁLYAVAL.

BUDAPEST, 1927

KIADTA A PÁRISI MAGYAR AKADÉMIA AZ ESZTERGOMI BALASSA BALINT IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI TÁRSASÁG TÁMOGATÁSÁVAL.

A FORRÁS II. téli kötete a HID KIADÁSÁBAN FOG MEGJELENNI ÉS AZ ÚJ MAGYAR PRÓZÁT MUTATJA BE. A könyv terjedelme és ára ugyanaz, mint az I. köteté. Előjegyezhető a HID kiadóhivatalában, (Budapest, VI., Hajós-utca 17.)

A HID KIADÓHIVATALA ÚTJÁN MEGRENDELHETŐ KÖNYVEK:

Párisi Magyar Akadémia: Tanulmány kötet Dr. Ajtay Miklós szerkesztése	Ára: 3.50 pengő.
Bányai Kornél: Örök arc , versek	Ára 4.— pengő
Kacsó Sándor: Utóljára még megkapaszkodunk , elbeszélések.	Ára: 4.— pengő.
Csanády György: Évek , versek.	Ára: 2.— pengő.
Molnár Endre: Versek .	Ára: 1.50 pengő.
Simon Andor: Álomföld , versek.	Ára: 2.40 pengő.
Mihály László: Új harcos székely , 2 felvonásos színdarab műkedvelő előadásokra	Ára: 1.50 pengő
Fiala Ferenc: Áldott tavaszok	Ára: 1.— pengő
Marczonnay Tibor: Kacagva tört ki a Faun a pagonyból	Ára: 1.50 pengő.